

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องปัญหาการสอนศิลปะศึกษาของครูศิลปะศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะต้อง ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังนี้

1. การสอนศิลปะศึกษาระดับมัธยมศึกษา
2. ปัญหาการสอนศิลปะศึกษาระดับมัธยมศึกษา
3. บทบาทและคุณลักษณะของครูศิลปะศึกษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสอนศิลปะศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ความหมายของศิลปะศึกษา

นักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า " ศิลปะศึกษา" ไว้แตกต่างกันใน คำจำกัดความของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 (2525) ให้ความหมายไว้ว่า ศิลปะ (สันละปะ) หมายถึง ฝีมือ ฝีมือทางการช่าง การแสดงออกซึ่งอารมณ์สะท้อนใจให้ประจักษ์เห็นโดยเฉพาะ

อารี สุทธิพันธุ์ (2528) กล่าวว่า ศิลปะศึกษา หมายถึงการรู้จักเข้าใจถ่ายทอดธรรมชาติ ที่เห็นด้วยจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ด้วยการเข้าใจเลือก วัสดุที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดรูปทรงใหม่

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร , (2525) ให้ความหมายของ ศิลปะว่า ศิลปะเป็นสิ่งใหม่ที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยใช้แนวความคิดที่มีอยู่แล้ว ประกอบกับเหตุผล อารมณ์ ความคิดริเริ่ม และสร้างขึ้นโดยมุ่งแสดงให้เห็นความงาม น่าชมหรือน่าพอใจ

สุลักษณ์ เทียนสุวรรณ (2528) ได้กล่าวว่า วิชาศิลปะเป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดสร้างสรรค์อย่างอิสระ และเป็นวิชาที่ผู้เรียนสามารถแสดงออกได้อย่างเต็มที่กว่าวิชาอื่น ทั้งนี้เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการเรียนวิชาศิลปะเองและลักษณะทางกายภาพของวิชาศิลปะ

เลิศ อานันท์ (2523) ได้กล่าวว่าศิลปะศึกษาหมายถึงวิชาที่จัดการเรียนการสอนขึ้นภายในโรงเรียนและสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทุกเพศทุกวัย และทุกระดับความสามารถ ได้มีโอกาสแสดงออกอย่างเสรีตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความคิดจินตนาการตามความสนใจและความถนัดทางธรรมชาติของนักเรียนแต่ละคน

มานพ ถนอมศรี (2526) กล่าวว่า ศิลปะศึกษา คือ การนำเอาศิลปะมาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดเพื่อเป็นการฝึกฝนการทำงานของสมองให้แก่ผู้เรียนโดยมุ่งที่จะเป็นสิ่งเริ่มสร้างให้เป็นคนที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพในการคิด เป็นผลดีต่อไปในการศึกษาวิชาอื่นๆ ผู้เรียนมีโอกาสให้ติดตาม แก้ปัญหา และการสร้างสรรค์โลกแห่งจินตนาการ อันเป็นโลกแห่งความก้าวหน้า ทางสมองบนกระดาษด้วยเทคนิควิธีการทางศิลปะอันเป็นวิชาเดียวเท่านั้นที่มีอิทธิพลและเสรีภาพในการแสดงออกให้แก่เด็กนักเรียนมากที่สุดมาเป็นสื่อในการนำและการเรียนรู้

ชลอ พงษ์สามารถ (2526) ได้ให้ความหมายของศิลปะศึกษาว่า คือ การเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ประสบการณ์ จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ แสดงออกเป็นผลงานด้านต่างๆ การแสดงออกนี้ครูต้องให้โอกาสเด็กได้แสดงออกอย่างอิสระเสรี และอยู่ในขอบเขตครูผู้สอนจะต้องวางโครงการสอนเป็นระยะยาว โดยวางแผนการเรียนการสอน จัดเนื้อหา วัสดุอย่างกว้างขวาง เพื่อให้สอดคล้องกับวุฒิตามวัยของเด็ก

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ศิลปะศึกษา เป็นการส่งเสริมการแสดงออกของเด็กอย่างอิสระเสรี และส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ เช่น ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม พร้อมทั้งปลูกฝังให้เด็กมีเจตคติที่ดีเห็นคุณค่าของวิชาศิลปะ

คุณค่าของวิชาศิลปะศึกษา

นักวิชาการและนักการศึกษา ได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปะว่าเป็นวิชาที่สามารถพัฒนาเด็กด้านต่างๆ และช่วยสร้างเสริมอุปนิสัยให้แก่เด็ก ดังนี้

วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld , 1975) กล่าวว่า ศิลปะมีความสำคัญมากในกระบวนการความคิด การพัฒนาการรับรู้ อารมณ์ สังคมและความคิดสร้างสรรค์ และ เด็กที่มีอายุระหว่าง 10 –12 ปี มีพัฒนาการด้านสังคมเปลี่ยนไปโดยมีพฤติกรรมแยกเพศชายและ หญิง

แลนซิง (Lansing ,1976) ได้กล่าวว่า “ กระบวนการสร้างงานศิลปะจะส่งเสริมความเจริญด้านสติปัญญา เพราะการทำงานศิลปะจะต้องใช้ความรู้หลายด้านในการแก้ปัญหา เช่น ความรู้ในหลักการออกแบบ หลักการทางสุนทรียภาพ คุณสมบัติของวัสดุที่ใช้วิธีการใช้เครื่องมือรวมทั้งหลักการด้านเศรษฐศาสตร์ด้วย ”

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าศิลปะศึกษามีคุณค่าช่วยพัฒนาการรับรู้ทางด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา ทำให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งส่งผลถึงการสอน ทำให้เกิดการรับรู้ และจินตนาการเกิดขึ้น

ความหมายและองค์ประกอบการสอน

การสอนเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กับสังคมที่ต้องอาศัยการเรียนรู้เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งการเรียนรู้ของมนุษย์จำเป็นต้องอาศัย การสอน เป็นสิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น

สมุล อมรวินวัฒน์ (2533) ได้ให้ความหมายการสอนไว้ว่า การสอน คือ สถานการณ์อย่างหนึ่งที่มีต่อสิ่งต่อไปนี้เกิดขึ้น

1. มีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับสิ่งแวดล้อม และครูกับนักเรียนกับสิ่งแวดล้อม
2. ความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์นั้นก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่
3. ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้

สุพิน บุญชูวงศ์(2538)ให้ความหมายของ การสอน ไว้ว่าการสอนคือการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้นักเรียนได้ปะทะเพื่อที่จะให้เกิดการเรียนรู้ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น การสอนเป็นกระบวนการสำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญของงาม การสอนเป็นภารกิจ

ที่ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ จึงจะสามารถก่อให้เกิดประสบการณ์ที่มีความหมายต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน

ลำพอง บุญช่วย (2530) ได้ให้ความหมายการสอนไว้ว่า เป็นกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อน ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่ผู้สอนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับหลักการสอนและเป็นผู้ที่มีศิลปะ หรือมีกลวิธี มีเทคนิค ในด้านต่างๆ อีกมากมาย

กู๊ด (Good. 1973) กล่าวว่า การสอน หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอน ซึ่งรวมถึงการปฏิสัมพันธ์ โดยตรงระหว่างครูกับนักเรียน กระบวนการตัดสินใจในการวางแผน

การออกแบบการสอน การเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับสถานการณ์ การสอนและ การเรียนรู้ นั้น ๆ การประเมินผล การออกแบบการเรียนการสอนใหม่และการเผยแพร่

ฮิลล์ (Hill, 1982) ได้ให้คำจำกัดความของการสอนไว้ว่า การสอน คือ กระบวนการให้การศึกษาแก่นักเรียน ซึ่งต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

อำไพ ตีรณสาร (2535) กล่าวว่า การสอน คือการจัดเตรียมเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความพร้อมและความสนใจของผู้เรียน ผลที่ได้รับคือการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนมาก เพราะผู้เรียนมีความสนใจสูง อันเนื่องมาจากเรื่องที่ครูสอนนั้นมาจากเรื่องที่ครูสอนนั้นเป็นเรื่องที่ตนสนใจ ดังนั้นการจะจัดกิจกรรมที่ได้ผลดีจึงต้องมีความพร้อมของวัสดุ อุปกรณ์ เพราะในกิจกรรมบางอย่างถ้าห้องเรียนหรือโรงเรียนมีข้อจำกัด ก็ทำให้เกิดความลำบากในการจัดเตรียมเป็นอย่างมาก อีกทั้งความสนใจของผู้เรียนอาจสนใจเฉพาะบางเรื่อง ในขณะที่หลักสูตรระบุกิจกรรมการสอนศิลปะไว้อย่างกว้างซึ่งครูจะต้องจัดการสอนให้ครอบคลุมทั้งหมด

จากความหมายข้างต้น จึงสรุปความหมายของการสอนได้ว่าการสอนคือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดซึ่งในการจะสอนให้ดีและมีประสิทธิภาพนั้นครูศิลปศึกษาควรยึดตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักสูตร (Curriculum) เป็นหัวใจของการสอน ความสำเร็จของการศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับหลักสูตรเป็นประการสำคัญ เพราะหลักสูตรจะเป็นข้อกำหนดว่าผู้เรียนจะเรียนอะไร เพื่ออะไร (กฤตศักดิ์ เรือนนาค, 2537) หลักสูตรประกอบไปด้วย จุดประสงค์ หลักการ คำอธิบายรายวิชา เนื้อหาและองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความสอดคล้องกัน และประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดทำให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (สุมิตร คุณากร, 2533) ที่สำคัญมากที่สุดก็คือ หลักสูตรจะต้องสนองความต้องการของผู้เรียน และพัฒนาการผู้เรียนในด้านต่างๆ อันเหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน และสามารถนำหลักสูตรนั้นไปปรับใช้ได้จริง

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรใหม่ที่มุ่งเน้นกระบวนการทางความคิด และการปฏิบัติโดยมีรายละเอียดดังนี้ (กรมวิชาการ, 2533)

หลักการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น มีหลักการดังนี้

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
2. เป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพ หรือการศึกษาต่อ
3. เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ

วิชาศิลปะศึกษา เป็นวิชาที่อยู่ในกลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ ซึ่งมีสาระสำคัญในหลักสูตรศิลปะศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ดังนี้

ประเทศ สุขสถิตย์ (2535) ได้กล่าวว่า ทำให้ผู้เรียนสามารถที่จะแสดงออกทางศิลปะขั้นพื้นฐานได้ตามความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน เกิดความรัก ชื่นชม ต่อศิลปะในท้องถิ่น และมีความต้องการที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับศิลปะในสาขาที่ผู้เรียนมีความถนัดต่อไป

จุดประสงค์ทั่วไป หลักสูตรวิชาศิลปศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533

จุดประสงค์ทั่วไปหลักสูตรวิชาศิลปศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 มีดังนี้

1. เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจพื้นฐานด้านศิลปะ
2. เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทย และรู้จักรักษาเพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป
3. เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะพัฒนาจิตใจ บุคลิกภาพ และรสนิยม
4. เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะ ได้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง

จุดประสงค์ทั่วไปดังกล่าว เป็นจุดประสงค์ที่อยู่ในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ ครอบคลุมทั้งวิชาบังคับแกน และวิชาเลือกเสรี ซึ่งในวิชาบังคับแกนศิลปศึกษา และวิชาเลือกเสรี ต่างก็มีจุดประสงค์เฉพาะของรายวิชาหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมอีกต่างหาก

โครงสร้างวิชาศิลปศึกษา ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักสูตรได้กำหนด ให้วิชาบังคับแกนศิลปศึกษา มีจำนวนหน่วยการเรียนจาก 39 หน่วยการเรียนของวิชาบังคับแกนทั้งหมด โครงสร้างรายวิชาบังคับแกนศิลปศึกษา ในหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 (กรมวิชาการ, 2533) มี 6 รายวิชา ใช้เวลาเรียน 1 คาบเรียนต่อวิชา จำนวน 0.5 หน่วยการเรียนต่อวิชา รวม 3 ภาคเรียน จึงเรียนครบทั้ง 6 วิชา ตามลำดับ ซึ่งมีลักษณะโครงสร้างวิชาดังนี้

วิชาบังคับแกน

มัธยมศึกษาปีที่ 1.

ศ. 101 ศิลปะกับชีวิต	1	คาบ / สัปดาห์ / ภาค
ศ. 102 ศิลปะกับชีวิต	1	คาบ / สัปดาห์ / ภาค

มัธยมศึกษาปีที่ 2.

ศ. 203 ศิลปะกับชีวิต	1	คาบ / สัปดาห์ / ภาค
ศ. 204 ศิลปะกับชีวิต	1	คาบ / สัปดาห์ / ภาค

มัธยมศึกษาปีที่ 3.

ศ. 305 ศิลปะกับชีวิต	1	คาบ / สัปดาห์ / ภาค
ศ. 306 ศิลปะกับชีวิต	1	คาบ / สัปดาห์ / ภาค

หลักสูตรมีความสำคัญต่อการสอนและเป็นแม่บทในการกำหนดให้การเรียนการสอนไปเป็นไปตาม จุดมุ่งหมายที่กำหนด แต่ในสภาพการสอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรได้กำหนดให้บูรณาการกันระหว่างวิชาศิลปศึกษา ดนตรี และนาฏศิลป์ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาการสอนขึ้นในด้านต่างๆ

ปัญหาการสอนศิลปศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษา

การเรียนการสอนศิลปศึกษาในระดับมัศึกษานับว่ามีปัญหามากในด้านต่างๆทั้งด้านหลักสูตร ตัวครู วิธีการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดผลประเมินผลซึ่งจะแตกต่างกันไปจากการสังเคราะห์ผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกรมวิชาการ (2537) พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ร้อยละ 63 ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตซึ่งเป็นวิชาที่ปฏิบัติการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีปัญหาเนื่องจากหลักสูตรให้เรียน 3 เนื้อหาสาระในรายวิชาเดียวกัน ทำให้มีปัญหายุ่งยากมากในการจัดผู้เข้าสอน ต้องใช้ครูผู้สอนหลายคน ในขณะที่ประสบปัญหาขาดบุคลากร ส่วนในปัญหาการสอน วิชาศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นครูยังขาดความพร้อมในด้านการจัดเตรียมต่างๆมีการเตรียมการสอนน้อยเนื่องจากมีภาระกิจต่างๆที่ได้รับมอบหมายมาก (อัครพล เดชะพกุล ,2538) นอกจากนี้จากการจัดสัมมนาเรื่องผลการประเมินการใช้หลักสูตร ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 พบว่าครูมีคาบสอนมากมีงานอื่นที่ไม่ใช่งานสอนด้วย ทำให้ไม่มีเวลาเตรียมการสอน อีกทั้งสภาพเศรษฐกิจและสังคมไม่ทุ่มเทเวลาและความคิดในการพัฒนาการเรียนการสอนเท่าที่ควร และประกอบกับทางด้านสื่อการสอนประสบปัญหาค่อนข้างมากในเรื่องแหล่งวิทยากร สำหรับครูและนักเรียนค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งส่งผลให้ครูมีการเตรียมการสอนน้อย และในการสอนของครูมักจะยึดการสอนแบบเดิมคือ ครูเป็นศูนย์กลาง

ใช้วิธีการสอนบรรยายซึ่งต่อต้าน ธาร์เกซ (2537) กล่าวว่าในด้านวิธีสอน ครูยังไม่เปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการสอนของตนเอง ยังคงยึดถือการสอนแบบเดิมที่เคยสอนมา และเกี่ยวกับปัญหา การประเมินผลพบว่าครูขาดความรู้ ทักษะการประเมิน (มาลียา กองสุข ,2534)ซึ่งสอดคล้องผล งานวิจัยของ สังคม ทองมี (2534)ที่พบว่าครูขาดความรู้ความเข้าใจด้านการวัดและประเมินผล และ ไม่สามารถประเมินผลให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้

จากปัญหาที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าครูศิลปศึกษามี การเตรียมการสอน การสอน หรือ การดำเนินการสอน และการประเมินผล ที่แตกต่างกัน ซึ่งอาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) กล่าวไว้ว่า ใน การสอนที่ดีควรมีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ทั้งทางด้านจุดประสงค์การสอน การจัดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน และการวัดประเมินผล ซึ่งจะเห็นว่า ในการสอนศิลปศึกษาที่ดีก็ควรมีการเตรียมการสอนล่วงหน้า จะได้ทราบจุดมุ่งหมายของการสอน เนื้อหาการสอน การจัดกิจกรรมการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดผลประเมินผล ซึ่งทำให้ค้นพบ ข้อของปัญหาก่อนนำไปสอนจริง

การเตรียมการสอน

การเตรียมการสอน เป็นการกำหนดไว้ล่วงหน้าว่า จะสอนใคร ในเนื้อหาใด สอนเมื่อใด สอนอย่างไร และเพื่อให้เกิดอะไร ซึ่งเมื่อถึงเวลาดังกล่าวจะดำเนินการสอนตามที่วางแผนไว้ ซึ่ง การวางแผนและเตรียมการสอนมีหลายลักษณะ เช่น การวางแผนระยะสั้น ระยะปานกลาง ระยะยาว ผู้สอนจะนำหลักสูตรรายวิชามาทำ การวางแผนการสอน ซึ่งจะช่วยให้ทราบชัดเจนถึง กำหนดการสอน และแต่ละครั้งที่สอนทราบอย่างชัดเจน ดังนี้ (บุญชุม ศรีสะอาด, 2537)

1. จะสอนในเนื้อหาใด
2. จุดประสงค์ของการสอนครั้งนั้นมุ่งให้ผู้เรียนเกิดอะไร
3. ดำเนินการสอนอย่างไร (ใช้วิธีสอนและ / หรือกิจกรรมอะไร)
4. ใช้สื่อการสอนชนิดใด
5. มีวิธีวัดผล ประเมินผลอย่างไร

นอกจากนี้ในการสอนครุศิลป์ศึกษาคควรมีหลักการสอนที่ดี ซึ่งมีนักการศึกษาได้กล่าวไว้ต่าง ๆ ดังนี้

หลักการเตรียมการสอน

สุพิน บุญชูวงศ์ (2538) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับหลักการเตรียมการสอน ไว้ คือ

1. ต้องเขียนแผนการสอนที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่จะสอนหัวข้อเรื่องกำหนดความคิดรวบยอด จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียน สื่อการสอน และการประเมินผล

2. ต้องมีการรวบรวมข้อมูล และเนื้อหาสาระที่สอนตามหัวข้อเรื่องและความคิดรวบยอด และจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ในแผนการสอน

3. ต้องมีการวางแผนผลิตหรือจัดหาสื่อการสอน เพื่อใช้ในกิจกรรมตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนการสอน

4. ต้องเตรียมแบบทดสอบสำหรับให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

5. ต้อง "ซ้อม" สอนเพื่อจัดลำดับขั้นตอนการสอน ให้ตนเองแน่ใจว่าจะสอนนักเรียนได้ดีและมีประสิทธิภาพ เตรียมการสอนไว้โดยที่ครูจะต้องปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษาแผนการสอนรายวิชา

1.1 ทำความเข้าใจจุดประสงค์การเรียนรู้

1.2 กำหนดเนื้อหาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์

1.3 เตรียมรายละเอียด / ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1.4 เตรียมสื่อ / อุปกรณ์

1.5 เตรียมวิธี / เครื่องมือวัดผล

2. เตรียมวิธีการ / เครื่องมือ ตรวจสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน

3. เตรียมการสอนซ่อมเสริม

3.1 เตรียมกิจกรรม / สื่อสอนซ่อม

3.2 เตรียมกิจกรรม / สื่อสอนเสริม

4. เตรียมกิจกรรมสนับสนุน

4.1 การสรุป

4.2 การสั่งงานเพื่อสนับสนุน

4.3 การสั่งงานเพื่อเตรียมการล่วงหน้า

5. เตรียมสถานที่ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้

5.1 เตรียมวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียน

5.2 เตรียมสถานที่จัดการเรียนการสอน

กล่าวโดยสรุป การเตรียมการสอน คือ การวางแผนการสอนล่วงหน้า เพื่อให้เกิดความพร้อมในการจัดกิจกรรม การใช้สื่อประกอบการสอน การมอบหมายงาน การเตรียมสถานที่ และวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียนในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการวัดและประเมินผลการเรียน ซึ่งต้องอาศัยหลักการเตรียมการสอน และดำเนินการสอนตามขั้นตอนที่เตรียมไว้

ขั้นตอนการเตรียมการสอน

การเตรียมการสอน มีขั้นตอนดังต่อไปนี้ บุญชุม ศรีสะอาด (2537) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. กำหนดปริมาณเวลาที่ใช้ในการสอนแต่ละเรื่อง ผู้สอนจะนำเอาเนื้อหาของรายวิชา ซึ่งได้แบ่งเป็นบทเรียน แต่ละบทได้แบ่งหัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อยลงไป มาพิจารณาว่าแต่ละเรื่องควรใช้เวลาสอนกี่นาทีหรือกี่คาบเรียน เรื่องใดที่มีความสำคัญมาก ต้องการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมต่าง ๆ มาก ก็จะทำให้เวลาสอนมาก เรื่องที่มีความสำคัญน้อยก็จะกำหนดให้เวลาสอนน้อย เมื่อนำเวลาสอนของทุกเรื่องรวมกัน และรวมกับเวลาที่ใช้สำหรับตรวจสอบพื้นฐานของผู้เรียนก่อนเรียน และแก้ไขผู้ที่ยากพื้นฐาน เวลาที่ใช้ในการประเมินผลระหว่างเรียน (Formative Evaluation)

2. กำหนดปฏิทินการสอน ทำการกำหนดว่าเรื่องใด บทใดจะสอนในคาบใดวันใด โดยนำเอาผลของการกำหนดปริมาณเวลาที่ใช้ในการสอนแต่ละบทแต่ละเรื่อง จากขั้นที่ 1 มากำหนด

3. วันสอนจากวันแรกต้นภาคเรียนไปจนถึงวันสุดท้ายปลายภาคเรียนทั้งนี้ ต้องพิจารณาถึงวันหยุด ทั้งหมดว่าจะสอนชดเชยได้หรือไม่ สอนชดเชยเมื่อใด

4. วางแผนและเตรียมการสอนแต่ละครั้งหรือแต่ละคาบ ผลของการดำเนินการในขั้นที่ 1 กำหนดสอบคาบเรียนละ 50 นาที หรืออาจสอน 2 คาบเรียนต่อกัน หรือ 3 คาบเรียนต่อกัน ฯลฯ สิ่งที่จะต้องกำหนดในการวางแผนและเตรียมการสอนก็คือจุดประสงค์ของการเรียนการสอนเนื้อหาสาระที่จะเรียนจะสอน การสอน ซึ่งประกอบด้วยวิธีการสอน กิจกรรมต่าง ๆ สื่อการสอน หรืออุปกรณ์การสอน วิธีการประเมินผล (อาจกำหนดมโนทัศน์ที่สำคัญ และคุณลักษณะที่ต้องการเน้นให้เกิดแก่ผู้เรียน ฯลฯ)

การวางแผนและเตรียมการสอน เป็นการคิดไตร่ตรอง กลั่นกรองพิจารณากำหนดไว้ล่วงหน้า ซึ่งในการนำไปใช้สอนจริงควรพิจารณาปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น อาจปรับปรุงก่อน

สอนจริง และหรือหลังการสอนไปแล้ว ควรพิจารณาถึงผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผน ฯลฯ ที่กำหนดไว้นั้นว่าบรรลุตามจุดมุ่งหมายหรือไม่

จากความหมายของเตรียมการสอนดังกล่าวสรุปได้ว่าการเตรียมการสอน หมายถึง การเตรียมการสอนล่วงหน้าเพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้ โดยกาวิเคราะห์เนื้อหาศึกษาแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย วางแผนการสอน จัดเตรียม ให้มีความสัมพันธ์กัน

การวิเคราะห์เรื่องที่สอน

การวิเคราะห์เรื่องหรือเนื้อหาที่จะสอนให้มีความทันสมัยให้มีความหลากหลายเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ดังที่ นักการศึกษาทั้งหลายได้กล่าวไว้ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler , 1970) ได้ให้หลักในการจัดเนื้อหา ดังนี้

1. ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมาย
2. ต้องเป็นเรื่องที่ผู้เรียนพอใจและสนใจ
3. เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน
4. มีความหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกตามความสนใจ
4. ประสบการณ์อย่างเดียวยังสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้หลายอย่าง

สงัด อุทรานันท์ (2532) กำหนดเกณฑ์การเลือกเนื้อหา ดังนี้

1. เกณฑ์ความถูกต้อง คือ เนื้อหานั้นต้องสามารถพิสูจน์ได้ เพราะความเจริญทางวิชาการมีมาก จึงมีการค้นพบข้อมูลใหม่อยู่เสมอ ข้อมูลความรู้เก่า ๆ ล้าสมัยหรือขาดความถูกต้องไป เนื้อหาที่นำมาบรรจุจะต้องเลือกสิ่งถูกต้องและเป็นจริง ทันสมัย ถูกหน้า และเป็นจริง
2. เกณฑ์แห่งความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ คือต้องเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน
3. เกณฑ์แห่งความสำคัญ คือ มีความจำเป็นจริงเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน
4. เกณฑ์แห่งความสนใจ ผู้เรียนจะเรียนได้ดีที่สุดถ้าสิ่งที่เรียนนั้นเป็นสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ

เสริมศรี ไชยศร (2528) กล่าวถึง การกำหนดเนื้อหาว่า ต้องพิจารณาถึง

1. ขอบข่ายของเนื้อหาวิชา มีอะไรบ้างที่จะให้ผู้เรียนเรียนรู้ ควรเน้นที่จุดใด ซึ่งต้องพิจารณาจากหลายสิ่งเช่น

1.1 คุณค่าของเนื้อหา นั้น ซึ่งเป็นผลของวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และการพิจารณา สถานภาพทางสังคม เพื่อเลือกเนื้อหาที่สำคัญต่อโลกปัจจุบัน

1.2 ความรู้เกี่ยวกับตัวเด็ก และความสามารถของเด็ก

1.3 เนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกัน

1.4 โอกาสในการนำเนื้อหาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

1.5 ความเพียงพอของบุคลากร สถานที่ เครื่องอำนวยความสะดวกและแหล่ง วิทยาการอื่น ๆ

2. ลำดับตอนของเนื้อหา จำเป็นต้องจัดลำดับโดยการพิจารณาได้จากหลายเรื่อง เช่น พิจารณาลำดับช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ พิจารณาสภาพแวดล้อมความเป็นเหตุเป็นผล ความยาก ง่าย ความสนใจของผู้เรียน เมื่อพิจารณาสิ่งเหล่านี้แล้ว จึงตัดสินใจว่าจะสอนอะไร ก่อนหลัง

3. ระยะเวลา เนื้อหาเหล่านี้ ควรใช้เวลาเท่าใด ปัญหาที่มักเกิดขึ้นอยู่เสมอในการ เลือกเนื้อหาวิชา คือ สิ่งที่น่าเรียนมักจะมีเกินเวลาที่เด็กมีอยู่ ในการพิจารณาคัดเลือกเนื้อหาวิชา นั้น เราต้องตรวจตราอยู่เสมอโดยตั้งคำถามว่า

1. มีเนื้อหาอื่นที่น่าจะมีความสำคัญมากสำหรับผู้เรียน แต่เรายังไม่ได้สอน หรือเรื่องนั้น ถูกลดจำนวนลงไปบ้างหรือไม่

2. มีเนื้อหาตอนใดที่ควรจะได้รับ ความสนใจมากขึ้น

3. มีเนื้อหาตอนใดที่ไม่ได้รับการเน้นเท่าที่ควร

เนื้อหาสำหรับเรื่องหนึ่ง ๆ ควรกำหนดให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เนื้อหาที่จะให้ กับผู้เรียน ต้องมีรายละเอียดตามข้อเท็จจริง และครอบคลุมประสบการณ์ ทักษะ ค่านิยม ทักษะและอื่น ๆ อีก และควรเลือกเนื้อหาให้สัมพันธ์กับชีวิตหรือสิ่งที่มีคุณค่ากับชีวิตและสังคมให้ มากที่สุด

กาญจนา บุญรมย์ (2524) ได้เสนอแนะว่า ลักษณะเนื้อหาของวิชาพื้นฐานทั่วไป ควรจะมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายบ้างพอสมควรดังนี้

1. เป็นความรู้กว้าง ๆ ของสาขาวิชานั้น

2. เป็นเนื้อหาเบื้องต้นของสาขาวิชานั้น

3. มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน

4. มีความสัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ

แนวทางในการจัดลำดับของเนื้อหาวิชา

สจด์ อุทรานันท์ (2532) ได้วางแนวทางในการจัดเนื้อหาวิชาดังนี้

1. จัดเรียงลำดับ จากเนื้อหาสาระที่ง่ายไปหายาก หรือจากสิ่งที่ไม่ซับซ้อนไปสู่สิ่งที่สลับซับซ้อน
2. จัดให้เรียนส่วนรวมก่อนส่วนย่อย
3. จัดให้เรียนในสิ่งที่ เป็นรูปธรรมก่อนนามธรรม
4. จัดให้เรียนสิ่งที่ เป็นพื้นฐานก่อนสิ่งที่ เป็นความรู้ขั้นสูง
5. จัดให้เรียนตามลำดับเวลาให้เห็นความต่อเนื่องกัน จะเป็นอดีตมาหาปัจจุบัน เรียงจากปัจจุบันย้อนไปหาอดีตก็ได้

นอกจากจะวิเคราะห์เรื่องที่สอนแล้ว แหล่งความรู้ก็เป็นที่สำคัญเพราะจะทำให้ผู้เรียนได้ความรู้แปลกๆใหม่ๆ และเป็นความรู้ที่ได้จากการสัมผัสโดยตรง

การศึกษาแหล่งความรู้

แหล่งความรู้ที่ใช้ในการศึกษาปัจจุบันมีหลายประเภทที่จะให้ความรู้ในปัจจุบัน ดังที่นักการศึกษาหลายๆท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2525) ได้กล่าวถึงแหล่งความรู้ไว้ 4 ประเภท คือ

1. แหล่งความรู้ทางบุคคล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญพิเศษ ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะ เช่น ช่างแกะสลัก ช่างเครื่องยนต์ ช่างปั้น ฯลฯ รวมทั้งผู้ปกครอง นักเรียน ตำรวจ ข้าราชการ เป็นต้น
2. แหล่งความรู้ทางทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ ภูเขา พืช สัตว์ป่า ลักษณะของหิน ดิน น้ำ แร่ สิ่งที่มีค่าของชุมชนในท้องถิ่น เป็นต้น
3. แหล่งความรู้ทางวัฒนธรรม ได้แก่ ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ประเพณีของท้องถิ่น เช่น บุญบั้งไฟ การทำขวัญ แต่งงาน การบวช เป็นต้น
4. แหล่งความรู้ทางสังคม ได้แก่ การดำเนินชีวิตของชุมชน อาชีพต่างๆ เช่น พ่อค้า ชาวไร่ชาวนา ชาวสวน ช่างตัดผม ช่างตัดเสื้อ ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า การศึกษานอกสถานที่ในแหล่งต่างๆ เช่น โรงงานต่างๆ สถานที่ราชการ

ไมเคิลลิส (Michaelis , 1972) ได้เสนอแนะการใช้แหล่งความรู้ในการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. การนำประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของนักเรียนมาใช้ในการเรียนการสอน (Daily Experiences) ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่นักเรียนได้พบเห็น ได้ยิน ได้ฟัง ในชีวิตประจำวันมีมากมาย เช่น ข่าว เหตุการณ์ การประกอบอาชีพของชุมชน กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สามารถนำมาใช้ประกอบบทเรียนได้ โดยการอภิปราย ซักถามกันระหว่างครูกับนักเรียน หรือนักเรียนกับนักเรียน
2. การทัศนศึกษา (Study Trips) ในชุมชนมีสถานที่มากมายที่ครูสามารถนำนักเรียนไปทัศนศึกษาได้ เช่น โรงงาน ฟาร์มโคนม โรงเรียน สถานที่เพาะพันธุ์พืช ห้องสมุด เป็นต้น ซึ่งอาจจะใช้เวลาในการเดินทางมากน้อยขึ้นอยู่กับระยะทางสถานที่ที่จะไป อาจจะไปในชั่วโมงเรียน ไปเต็มวัน เต็มสัปดาห์ หรือไปในวันหยุดราชการ
3. เชิญผู้มีความรู้ความชำนาญมาบรรยายให้นักเรียนฟัง หรือสาธิตให้นักเรียนดูในโรงเรียน
4. ให้นักเรียนไปสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้ชำนาญเฉพาะด้านในท้องถิ่น

ประเภทของแหล่งความรู้

นักการศึกษาได้จำแนกประเภทของแหล่งความรู้ในชุมชนไว้หลายประเภทด้วยกัน ลัดดา สุขปรีดี (2524) ได้แบ่งประเภทของแหล่งความรู้ในชุมชน ไว้ดังนี้

1. แหล่งความรู้ภายในโรงเรียน ได้แก่
2. บุคคลที่โรงเรียนเชิญมาเป็นวิทยากร
3. แหล่งความรู้ภายในชุมชนและนอกชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่
5. กิจกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน

จะเห็นได้ว่าแหล่งความรู้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดความรู้ที่หลากหลาย และในการที่จะเกิดความรู้ที่หลากหลายได้นั้น ก็ควรจะมีการวางแผน ซึ่งในการศึกษาก็ถือว่าการวางแผนการสอนมีความสำคัญ ในอันที่จะทำให้รูปแบบการสอนไปตามที่เรากำหนดไว้

การวางแผนการสอน

ไพฑูรย์ สิ้นลรัตน์ (2524) ได้ให้ความหมายของ การวางแผนการสอนว่า หมายถึง กิจกรรมในการคิดและการทำงานของครู ก่อนที่จะเริ่มดำเนินการสอนวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วประกอบด้วย การกำหนดจุดมุ่งหมาย การคัดเลือกเนื้อหา การกำหนดกิจกรรม การเรียนการสอน สื่อการเรียนและการประเมินผล

พิน เขมทานนท์ (2528) ให้ความหมายของ การวางแผนการสอนว่า เป็นการจัดวางโปรแกรมการสอนทั้งหมดในรายวิชาใดวิชาหนึ่งไว้ล่วงหน้า เพื่อช่วยให้ครูผู้สอนได้จัดดำเนินการกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่วางไว้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2532) ได้ให้ความหมายของ การวางแผนการสอนว่า เป็นการเตรียมตัวล่วงหน้าก่อนสอน เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจปัญหา การสำรวจทรัพยากร การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ผู้เรียน การกำหนดมโนคติ วัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล แล้วเขียนออกมาในรูปของแผนการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) ให้ความหมายของ การวางแผนการสอนว่า หมายถึง การเตรียมการสอนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทางการสอนสำหรับครู อันจะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการวางแผนการสอน

ครูที่ประสบความสำเร็จในการสอนที่ดี ส่วนมากจะวางแผนการสอนก่อนทำการสอนเสมอ โดยมีนักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความสำคัญของการวางแผนการสอน ไว้ดังนี้

1. ช่วยให้การสอนของครูดีขึ้น เพราะครูได้คำนึงถึงความมุ่งหมายของบทเรียน หาวิธีสอนที่ช่วยให้บทเรียนเข้าใจง่ายขึ้น ด้วยการใช้อุปกรณ์การสอนและการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม
2. ช่วยให้ครูสอนด้วยความมั่นใจยิ่งขึ้น
3. ช่วยให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวครู
4. ช่วยให้การสอนของครูเป็นที่น่าสนใจ ไม่เบื่อหน่าย
5. ช่วยให้การสอนของครูเป็นไปอย่างมีระเบียบ เนื้อหาวิชาต่อเนื่องกันและสัมพันธ์กัน

6. เพื่อเป็นรากฐานให้ครูทราบว่าได้เรียนอะไรไปบ้างแล้วพร้อมที่จะเรียนอะไรต่อไป
7. เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น
6. ทำให้ครูทำงานอย่างมีโครงการและมีหลักการที่ดี

น้อมฤดี จงพฤษะ (2524) ได้ให้ความหมายของ การวางแผนการสอน ไว้ดังนี้

1. เพื่อสร้างความมั่นใจและความรู้สึกปลอดภัยให้กับครู
2. เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน เพราะสามารถวิเคราะห์ข้อบกพร่องหรือปัญหาต่าง ๆ ที่ผ่านมาได้
3. ช่วยให้มีกรอบรอบคอบเกี่ยวกับการเลือกความมุ่งหมายและกิจกรรมการเรียน
4. ช่วยให้การเตรียมการสอนสนองความต้องการขององค์การ และความสนใจของเด็กได้เหมาะสม
5. ช่วยให้ประสบการณ์การเรียนการสอนมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน
6. ช่วยให้ครูมีเวลาเตรียมการสอนก่อนทำการสอน
7. ช่วยให้การประเมินผลเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยประเมินผลตรงตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

สุรพันธ์ ต้นศรีวงศ์ (2538) ได้อธิบายถึงความสำคัญของการเตรียม การสอน ไว้ดังนี้

1. การเตรียมการสอนที่ดีทำให้เกิดความมั่นใจในการสอน
2. ทำให้การสอนราบรื่น ถูกต้องและไม่สับสน
3. ทำให้ครูสอนได้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้
4. ทำให้การสอนได้ตรงตามเวลาที่กำหนด
5. จะช่วยให้มีการวางแผนให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรม

นิล (Neal. 1996) ได้อธิบายถึงความสำคัญของการวางแผนการสอนของครูโดยให้เหตุผลดังนี้

1. การวางแผนการสอนช่วยให้ครูมีความมั่นใจในการสอน
2. การวางแผนการสอนช่วยป้องกันการสอนไม่ให้ออกไปนอกกลุ่มนอกทาง
3. การวางแผนการสอนช่วยขจัดคำถามที่ไม่เป็นประโยชน์
4. การวางแผนการสอนช่วยทำให้การอธิบายของครูมีจุดมุ่งหมายยิ่งขึ้น

5. การวางแผนการสอนเป็นเครื่องชี้บอกถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น และบอกถึงแนวทางในการแก้ปัญหาเหล่านั้น ๆ

5. การวางแผนการสอน ช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพ

จะเห็นว่า การวางแผนเป็นสิ่งที่ดี ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนการสอน หรือการวางแผนงาน ใด ๆ ก็ตาม จะทำให้รู้สิ่งที่จะจัดเตรียมในขั้นต่อไปจะเป็นอะไร ทำให้ไม่เกิดการขลุกขลักหรือทำให้เกิดการคลาดเคลื่อนในงานนั้น ๆ

การจัดเตรียม

การจัดเตรียมในที่นี้หมายถึงการจัดสื่ออุปกรณ์สอน ที่จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น และในระยะเวลาอันรวดเร็ว

สื่อการสอนเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่ง ที่จะช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะสื่อการสอนมีลักษณะพิเศษซึ่งสามารถทำให้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่มีความหมาย กล่าวคือ สื่อการสอนจะเป็นจุดรวมความสนใจเพิ่มความเป็นรูปธรรมและความเป็นจริงต่อการเรียนรู้ สามารถนำเรื่องราวหรือสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ ห่างไกลเข้ามาในห้องเรียนได้เป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด มองเห็นความสัมพันธ์ของเรื่องราว หรือสิ่งที่จะเรียนรู้ได้ถูกต้อง และสามารถจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้นาน (ชาญไชย ศรีไสยเพชร, 2527) ซึ่ง ชอร์ส (Shores, 1960) ได้ให้คำจำกัดความของสื่อการสอน ไว้ว่า เป็นเครื่องมือที่จะช่วยสื่อความหมายระหว่างครูและนักเรียน เพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้ และการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างก้าวหน้า เครื่องมือทุกชนิดจึงเป็นสื่อการสอนได้ เช่น หนังสือในห้องสมุด โสตทัศนวัสดุต่าง ๆ วิทยุ โทรทัศน์ สไลด์ फिल्मสตริป นอกจากนี้ยังรวมถึงบุคคลและแหล่งชุมชนต่าง ๆ อีกด้วย

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคนอื่น ๆ (2520) ได้ให้ความหมายของสื่อการสอน ดังนี้ สื่อการสอน หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการที่ใช้เป็นสื่อกลางให้ผู้สอนสามารถส่งหรือถ่ายทอดข้อสนเทศ หลักการ และความคิดไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้สื่อการเรียนที่เหมาะสม อาจมีผลเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพ จิตภาพ และเป็นสื่อกลางการเรียนรู้ได้ในขณะเดียวกัน

คุณค่าของสื่อการสอนแต่ละชนิดไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะตัวสื่อเอง แต่สื่อการสอนจะมีคุณค่าเมื่อถูกนำไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม แบบเชลเดอร์ (Batchelder, 1956) ได้กล่าวว่า สื่อการสอนไม่ได้มีความสมบูรณ์ในตัวของมันเอง เพราะตัวของสื่อการสอนไม่สามารถทำให้เกิด

ภาวะทางการศึกษาสำเร็จลุล่วงได้แต่ถ้าสื่อการสอนเหล่านี้ได้รับการเลือกอย่างฉลาดมีการประเมินค่าอย่างเหมาะสม และใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมากมาย ทักษะและความสามารถในการใช้สื่อการสอน จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งอาจกล่าวสรุปได้ว่า สื่อการสอนจะมีคุณค่าสูงก็ต่อเมื่อได้รับการเลือกและนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมในประเด็นเกี่ยวกับคุณค่าของสื่อการสอนนี้ เอ็ดกาเดร์ เดล (Dale, 1969) ได้กล่าวไว้ว่า

1. สื่อการสอนสามารถส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างนักเรียนในชั้นได้ และทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมตามที่ประสงค์
2. สื่อการสอนจะสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่แปลกใหม่หลาย ๆ ด้านแก่ผู้เรียน และทำให้การเรียนรู้มีความหมาย ผู้เรียนที่มีระดับสติปัญญาแตกต่างกันมาก ๆ จะเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียนเช่นเดียวกัน
3. สื่อการสอนทำให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชาที่เรียนตรงกับความต้องการ เป็นผลให้เพิ่มแรงจูงใจ เกิดการเรียนรู้ยิ่งขึ้น
4. สื่อการสอนทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่สมบูรณ์ เกิดความคิดรวบยอดที่ถูกต้อง และมีความหมายกระจ่างแจ้งและเป็นระเบียบ เพิ่มพูนและขยายขอบเขตของประสบการณ์ให้กว้างขวางขึ้น ช่วยจดจำได้เร็ว แม่นยำ โดยไม่ต้องอาศัยคำอธิบาย
5. สื่อการสอนทำให้ผู้เรียนมีปฏิริยาสะท้อนกลับ ช่วยทำให้ทราบว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพียงใด

การเรียนการสอนศิลปศึกษานั้นนอกจากจะมีความพร้อมในตัวบุคคลคือ ครูและนักเรียน แล้วยังต้องมีความพร้อมใน ด้านสื่อการสอนอีกด้วย เพราะสื่อการสอนที่ดีจะเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดี และยังเป็นตัวกระตุ้นให้การแสดงออกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526) กล่าวไว้ว่า สื่อการสอนศิลปศึกษา จะหมายถึง เครื่องมือ อุปกรณ์ หรือวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการสอนศิลปศึกษา เพื่อทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแสดงออกอย่างได้ผลตามที่ครูได้ตั้งจุดประสงค์ไว้ (เลิศ อานันทนนะ. 2526)

ประเภทของสื่อการสอนศิลปศึกษา วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้จัดแบ่งประเภทของสื่อการสอนตามหน้าที่การใช้อย่างนั้น ๆ ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทของสื่อการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้รับรู้ แล้วช่วยขยายความรู้ ความคิด และความเข้าใจของผู้เรียน ผลจากการรับรู้แล้วจะมีผลต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะโดยตรง หรือไม่ก็ได้ สื่อการสอนในลักษณะนี้ คือ วัสดุ อุปกรณ์ และการสาธิต สื่อเหล่านี้จะช่วยขยายเนื้อหาสาระทาง

ศิลปะ และเมื่อถึงโอกาสที่ผู้เรียนได้กระทำกิจกรรมศิลปะ ความรู้ความคิดและความเข้าใจ เหล่านั้น จะมีผลต่องานศิลปะทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบ

2. ประเภทของสื่อการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้รับรู้ เพื่อเป็นสิ่งคล้อยใจในการแสดงออก และการสร้างสรรค์งานศิลปะ สื่อการสอนในลักษณะนี้จะทำหน้าที่กระตุ้นการรับรู้ ทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบ การกระตุ้นให้เกิดอารมณ์ ความคิดและจินตนาการ แสดงออกมาเป็นงานศิลปะ สื่อการสอนชนิดนี้คือ วัตถุต่าง ๆ เช่น คน หุ่นนิ่ง ทิวทัศน์ ฯลฯ

3. ประเภทของสื่อการสอนที่เสนอให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ แล้วเกิดความรู้ ความคิดและความเข้าใจขึ้น ผลจากการปฏิบัติคือ ผลงานศิลปะตามเป้าหมายของการใช้สื่อ นั้น ๆ สื่อชนิดนี้ได้แก่ การทดลองและปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ ซึ่งการเสนอสื่อนี้จะมีสภาพเป็นนามธรรม และปฏิบัติงานด้วยสื่อวัสดุที่เป็นรูปธรรม

จากสื่อการสอนทั้งสามประเภทที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะจัดแยกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ ประเภทสื่อการสอนที่เป็นวัตถุ (รูปธรรม) และสื่อการสอนที่เป็นความคิด (นามธรรม) สื่อการสอนประเภทแรกจะเป็นสื่อการสอนที่ครูนำมาช่วยในการกระตุ้นความคิด หรือทำให้ผู้เรียนมองเห็น เพื่อผู้เรียนจะได้เกิดความคิดหรือกระทำตามรูปแบบของสื่อที่มากกระตุ้นนั้น เช่น การใช้ภาพตัวอย่าง ผลงานสำเร็จรูป หุ่นจำลอง และของจริงต่าง ๆ ผลจากการใช้สื่อประเภทนี้จะทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกทักษะ และความแม่นยำในการใช้มือในการทำงาน แต่จะไม่ใช่เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และจะปิดกั้นจินตนาการของเด็ก ซึ่งกำลังอยากรู้อยากเห็น และอยากค้นคว้าทดลอง ส่วนสื่อการสอนประเภทหลังจะเป็นสื่อการสอนด้านนามธรรม ที่เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมประสบการณ์ในชีวิตของเด็กแล้วจัดการแยกแยะจัดหมวดหมู่ ต่อมาจะกำหนดหัวข้อประสบการณ์ใดประสบการณ์หนึ่งให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระในประสบการณ์นั้น เด็กจะมีโอกาสใช้สติปัญญาของตนเองในการสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา แต่ครูจะต้องมีความเข้าใจว่า เด็กแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความสนใจ และความเข้าใจว่าเด็กแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความสนใจ และความถนัดตามธรรมชาติ การกำหนดหัวข้อจากประสบการณ์จึงต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ด้วย การใช้สื่อประเภทนี้จะตรงกับ

แนวทางการให้การศึกษาทางศิลปศึกษาอย่างแท้จริง (เลิศ อานันทนะ. 2523) ซึ่งสอดคล้องกับหนังสือแนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จัดทำขึ้น มีการเสนอแนะสื่อการเรียนการสอนศิลปศึกษาที่ครูควรมี และควรจัดทำขึ้น ได้แก่

1. สื่อการเรียนการสอนที่เป็นเอกสารประกอบการสอน แผนการสอนศิลปศึกษาจัดรวมอยู่ในแผนการสอน ของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งระบุ ความคิดรวบยอด จุดประสงค์ คุณสมบัติที่ต้องการเน้น ตลอดจนเนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียนการสอน วิธีวัดผล ให้ผู้สอนได้เลือกสอนตามความเหมาะสม แผนการสอนศิลปศึกษามีชื่อแผนเรียงลำดับหัวข้อในหลักสูตร และแยกเป็นเนื้อหากิจกรรมไว้ย่อย ๆ จึงไม่เป็นปัญหาในการแบ่งแยกเนื้อหาการสอนแต่อย่างใด

2. สื่อการเรียนการสอนที่เป็นวัสดุอุปกรณ์

2.1 ประเภทเครื่องเขียน เช่น ดินสอ ดินสอสี สี พู่กัน ยางลบ ไม้บรรทัด

2.2 ประเภทของใช้ เช่น กระดาษ ดินน้ำมัน ดินเหนียว แป้งเปียก ลวด กาว เข็ม ด้าย กรรไกร มีด ขวด

2.3 ประเภทเศษวัสดุต่าง ๆ เช่น เชือก ใบบัว เศษผ้า ฯลฯ

2.4 เครื่องมือเครื่องใช้ในการปั้น

3. อุปกรณ์ที่ควรจัดทำขึ้น ได้แก่ แผ่นป้ายนิเทศ ที่กันเปื้อน กระดาษทราย ตัวอย่างกิจกรรม และภาพสำเร็จรูป (กระทรวงศึกษาธิการ. 2525)

อนึ่งสื่อการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ ควรใช้ให้เหมาะสมกับคุณสมบัติ และหน้าที่ในการสอน สื่อบางชนิดอาจไม่จำเป็นจะต้องจัดหาซื้อด้วยราคาแพง ๆ ถ้าครูรู้จักสำรวจ ทดลอง และจัดเตรียมหาสื่อทดแทน โดยเฉพาะการเลือกใช้สื่อประเภทวัสดุขนาดนาชนิดในท้องถิ่น ซึ่งเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนศิลปศึกษาได้ (บุชบา กาญจน วาริตทิพย์, 2525) การเลือกใช้สื่อการสอนย่อมขึ้นอยู่กับตัวสื่อเป็นปฐมซึ่งสื่อ การสอนศิลปศึกษา ที่ดีควรจะประกอบด้วยปัจจัยต่อไปนี้ คือ (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526)

1. เป็นสื่อที่ตรงกับเนื้อหาการสอน
2. เป็นสื่อที่มีรูปแบบและเนื้อหาเร้าความสนใจ
3. เป็นสื่อที่ให้ความรู้ ความเข้าใจ ความคิด
4. เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะ และการรับรู้
5. เป็นสื่อที่คุ้มค่างบเวลาและการลงทุน
6. เป็นสื่อที่ประหยัดหรือใช้วัสดุในท้องถิ่น

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการใช้สื่อการสอนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียน การสอนในระดับมัธยมศึกษาครูเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะที่จะต้องทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่าง ได้ผล ครูจึงมีหน้าที่ที่จะต้องทำหรือจัดหาสื่อการสอนศิลปศึกษามาใช้ หรือจัดสื่อการเรียน เพื่อให้

นักเรียนได้ใช้ทำกิจกรรมศิลปะ (กรมวิชาการ. 2520) ได้เสนอแนะแหล่งจัดหาสื่อการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

ครูควรรู้แหล่งจัดหาสื่อการเรียน เพื่อเป็นการประหยัดเงินและเวลา ซึ่งครูอาจจัดหาสื่อการเรียนการสอนได้จาก

1. แหล่งวัสดุที่มีอยู่แล้วในโรงเรียน ตามปกติการดำเนินการสอนในโรงเรียน ผู้สอนจะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่แล้ว ก็อาจจะได้พบแหล่งวัสดุที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี เช่น เศษวัสดุเหลือใช้ต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

2. แหล่งวัสดุที่ได้จากการจัดระบบงานของโรงเรียนเอง บางโรงเรียนอาจจะมีการผลิตวัสดุสำหรับอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน และเตรียมพร้อมที่จะช่วยเหลือครูในการจัดวัสดุไว้ใช้ในชั้นเรียนได้เสมอ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี

3. แหล่งวัสดุที่มีอยู่ในชุมชน หรือท้องถิ่นนั้น ๆ ได้แก่ ก้อนอิฐ ก้อนหิน ไม้ เมล็ดพืชต่าง ๆ วัสดุเหลือใช้ในท้องถิ่น เช่น กล้องกระดาษต่าง ๆ ฝาขวด กระจัง ดลวดจนแหล่งบริการใกล้เคียง

4. แหล่งวัสดุที่จะหาได้จากนอกชุมชน หรือท้องถิ่นอื่น ๆ สื่อการเรียนที่จะหาให้ได้จากภายนอกท้องถิ่นนั้น อาจจะเป็นวัสดุที่ส่งกลางจัดหามาให้ เช่น แผ่นภาพต่าง ๆ บัตรงาน หนังสือเรียน แบบฝึกหัด หนังสืออ่านเพิ่มเติม เพลง และเกมต่าง ๆ เป็นต้น

สรุปได้ว่าการผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอนศิลปศึกษา ขึ้นอยู่กับครูโดยตรง โดยครูจะต้องเป็นผู้พิจารณาคุณสมบัติของสื่อการสอน เจตนารมณ์ของหลักสูตรมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2521 นั้น ต้องการให้นักเรียนได้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และแนวทางการสอนศิลปศึกษาก็มิได้เป็นเพียงการสั่งงานปฏิบัติเท่านั้น แต่การสอนจะต้องให้เนื้อหา อิสระ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่เด็กในหลาย ๆ ด้าน การนำสื่อการสอนที่ดีมาใช้ในการเรียนการสอน จะทำให้นักเรียน เรียนศิลปศึกษาอย่างเข้าใจ มองเห็นคุณค่าและสนุกเพลิดเพลิน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะตรงกับจุดประสงค์เฉพาะของศิลปศึกษาและเจตนารมณ์ของหลักสูตรมัธยมศึกษา

ด้านการสอน

ในด้านการสอนปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงการสอนไม่ยึดติดอยู่กับการท่องจำ แต่จะพยายามให้ผู้เรียนเกิดการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหา ดังนั้นการสอนที่ดีจึงต้องขึ้นอยู่กับการจัดและการสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น

การสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) ได้กล่าวถึงการสร้างบรรยากาศการเรียน การสอนที่ดี สรุปได้ดังนี้

1. ผู้สอนตอบสนองพฤติกรรมของผู้เรียน โดยใช้เทคนิคการเสริมแรงที่เหมาะสม เช่น ใช้วาจา ใช้ท่าทาง ให้รางวัล และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ตลอดจนทำให้เกิดกิจกรรมที่ผู้เรียนชอบ และควรเสริมแรงให้ทั่วถึง และเหมาะสม

2. ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน แสดงให้ผู้เรียนเห็นว่าความคิดของเขามีประโยชน์ พยายามนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนรู้

3. ผู้สอนฝึกให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม การให้ทำงานเป็นกลุ่มจะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้ใช้ความรู้ ความคิด ความสามารถที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ ฝึกการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และได้ผลงานนำมาสู่ความภาคภูมิใจในกลุ่มและตนเอง ในการมอบหมายงานให้กลุ่มทำนั้น ควรคำนึงถึงความยากง่ายของงาน ความรู้ และความสามารถของผู้เรียนในกลุ่ม เพื่อให้งานกลุ่มประสบความสำเร็จเป็นการสร้างความรู้สึกในทางบวกแก่ผู้เรียน งานใดที่ครูเห็นว่ายาก ควรเข้าไปดูแลกระตุ้นให้ผู้เรียนช่วยกันคิดแก้ปัญหาในกลุ่มของตน ผู้สอนจะต้องมีความอดทน ที่จะไม่รีบชี้แนะหรือบอกวิธีการแก้ปัญหาตรง ๆ ต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการต่างๆ หลาย ๆ แบบจนสามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ

4. ผู้สอนใช้เทคนิควิธีสอนที่ไม่ทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่ายในการเรียน ผู้สอนควรคิดค้นคว้า และแสวงหาแนวทางวิธีการใหม่ ๆ มาใช้จัดการเรียนการสอน วิธีการสอนควรเป็นวิธีที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง หรือนักเรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม เช่น วิธีการสอนแบบทดลอง แบบแก้ปัญหา แบบสืบสวนสอบสวน แบบแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม แบบอภิปราย แบบศูนย์การเรียน ตลอดจนนวัตกรรมการสอนที่น่าสนใจการใช้วิธีสอนแบบใดนั้นผู้สอนต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบทเรียน ระยะเวลา สติปัญญา และวัยของผู้เรียน

เกานิน (Kounin , 2537) กล่าวถึง การสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน สรุปได้ดังนี้

1. ผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่ทราบความเคลื่อนไหวภายในห้องเรียนอยู่ตลอดเวลา ทราบว่าผู้เรียนแต่ละคนกำลังทำอะไร มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร เมื่อมีเหตุที่จะก่อกวนความสงบของห้องเรียน ผู้สอนก็ตัดไฟแต่ต้นลมได้

2. ผู้สอนจะต้องดูแลชั้นเรียนอย่างทั่วถึง เป็นต้นว่า ถ้าผู้สอนกำลังอธิบายให้ผู้เรียนคนหนึ่ง และได้ให้ผู้เรียนอีก 3 คน ทำแบบฝึกหัดอยู่หน้าห้อง โดยใช้กระดานดำ ส่วนผู้เรียนที่เหลือ

ทำงานอยู่บนโต๊ะของตนเอง ถ้าผู้เรียนเล่นกันในขณะทำงาน ผู้สอนก็สามารถห้ามผู้เรียนที่กำลังเล่นอยู่ให้หยุดได้ และขณะเดียวกันผู้สอนก็สามารถกลับมาอธิบายงานได้อย่างปกติ

3. ผู้สอนจะต้องรักษาระดับความสนใจของผู้เรียน และความใส่ใจในบทเรียนที่ผู้สอนกำลังสอนอย่างราบรื่น (Smoothness) โดยสามารถที่จะเปลี่ยนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สอนสอนโดยไม่รบกวนหรือทำลายความสนใจของผู้เรียน และต้องมีความรู้สึกไวต่อความรู้สึกของผู้เรียน ถ้าสังเกตเห็นว่าผู้เรียนไม่สนใจในสิ่งที่ผู้สอนกำลังสอน ผู้สอนก็อาจเปลี่ยนกิจกรรม หรือเปลี่ยนเทคนิคในการสอน เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนมีความใส่ใจในบทเรียน

4. ผู้สอนจะต้องเปลี่ยนแปลงเทคนิคของการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและวิชาที่เรียน (Variety) มีความกระตือรือร้นในเรื่องที่ตนสอน และพยายามเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง เพื่อไม่ให้พูดสิ่งที่ซ้ำ ๆ กันเป็นประจำ

5. ผู้สอนจะต้องพยายามที่จะหลีกเลี่ยงการพูดซ้ำซากและหยุดยั้งเกี่ยวกับการสั่งงานให้ผู้เรียนทำ หรือให้ผู้เรียนประกอบกิจกรรมที่ไม่จำเป็นต่อสิ่งที่ ผู้เรียนต้องการหรือคาดหวังที่จะทำให้เกิดขึ้นเร็ว ๆ

6. ผู้สอนจะต้องระวังที่จะไม่ทำโทษ หรือคาดโทษผู้เรียนคนใดคนหนึ่งอย่างไม่มีเหตุผลแล้วเป็นผลกระทบกระเทือนต่อผู้เรียนทั้งชั้น ทำให้ผู้เรียนทั้งชั้นไม่มีความสุขจนทำงานไม่ได้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) กล่าวถึงการสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนสรุปได้ดังนี้

1. มีการยอมรับผู้เรียนในฐานะบุคคล (Respect as a person) คือ ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการยอมรับนั้นด้วยบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ การให้ความอบอุ่นและความจริงใจระหว่างครูกับศิษย์นั้น ให้ผู้เรียนแต่ละคนพยายามค้นคว้าความจริงได้ด้วยตนเอง และค้นพบลักษณะเฉพาะของตนเองในวิถีทางที่ควรจะเป็น

2. มีการสื่อสารแบบเปิด(Open Communication) คือ มีการสนับสนุนความต้องการของบุคคลที่จะพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพเท่าที่จะเป็นไปได้ (Self Actualization) ซึ่งความต้องการของบุคคลที่มีการพัฒนาสูงสุดนั้นต้องการความเป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่ ช่วยตัวเองได้ มีอิสระในการคิด รู้จักเลือกและตัดสินใจและมีความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเลือก ซึ่งการพัฒนาตัวผู้เรียนให้มีลักษณะดังที่กล่าวมานั้น จะต้องอยู่ในบรรยากาศของการยอมรับลักษณะของแต่ละบุคคล อารมณ์ ความรู้สึก ค่านิยม พฤติกรรม แนวคิดของแต่ละบุคคลที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน และบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกนึกคิดต่อตนเอง และรู้จักตนเองดีขึ้น

เอเรนด (Arends , 1994)กล่าวถึงการสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน สรุปได้ดังนี้

1. ให้ผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เป็นส่วนหนึ่งของห้องเรียน (Leadership)
2. มีการยอมรับนับถือซึ่งกันและกันของบุคคลในห้องเรียน ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างลักษณะนิสัยของบุคคลในห้องเรียน (Attraction)
3. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในห้องเรียน (Norms)
4. ให้บุคคลในห้องเรียน ได้มีโอกาสแสดงปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (Communication)
5. สนับสนุนการส่งเสริมให้ผู้สอน และผู้เรียนมีความผูกพันที่ดีต่อกัน (Cohesiveness)

สรุปได้ว่าการสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดีนั้น ผู้สอนจะตอบสนองผู้เรียนโดยการเสริมแรงอย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ให้ผู้เรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม ผู้สอนใช้เทคนิคการสอนที่ใหม่ๆ อยู่เสมอมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดกว้างเพื่อสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ ผู้สอนต้องทราบความเคลื่อนไหวของห้องเรียนตลอดเวลา สามารถดูแลชั้นเรียนได้อย่างทั่วถึง เวลาสอนจะต้องรักษาระดับความสนใจของผู้เรียน และระดับความใส่ใจการสอนให้ราบรื่น หลีกเลี่ยงการพูด ขำขาก ไม่ทำโทษ หรือคาดโทษผู้เรียนโดยไม่มีเหตุผล

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการ โดยใช้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเป็นสื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาสติปัญญาให้เจริญงอกงาม ให้รู้จักคิดอย่างมีกระบวนการ ดังนั้น ครูไม่ควรมุ่งเน้นตัวเนื้อหาหรือข้อมูลเป็นสำคัญ แต่ควรมุ่งเน้นที่จะปลูกฝังวิธีการที่จะทำให้ผู้เรียน เข้าใจหลักการของเนื้อหา และวิเคราะห์เนื้อหาต่างๆ เพื่อหาข้อสรุปสืบเนื่องที่จะเกิดขึ้น และการนำไปใช้ในเรื่องการนำความรู้ไปใช้นั้น วิธีการที่จะได้ความคิดว่าจะเอาไปใช้อย่างไรนั้น จะเกิดขึ้นต่อเมื่อผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(2535) ได้เสนอแนวทางการพิจารณาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแก่โรงเรียนดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการผสมผสานการให้ความรู้กับการปฏิบัติจริง การสอนเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติ ครูจะต้องสอนให้นักเรียนมีความรู้ในเรื่องที่จะปฏิบัติก่อน ลง

มือทำจริง และจะต้องทำการสรุปความรู้หลังการปฏิบัติด้วยทุกครั้ง ในการสอนเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้และความรู้สึก ครูจะต้องหาทางให้นักเรียนนำความรู้ หรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นไปใช้ เช่น ให้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่เลือก ดำเนินการให้มีคุณภาพอนามัยที่ดี และการสอนโดยการสร้าง สถานการณ์ให้นักเรียนปฏิบัติ หรือแก้ปัญหา โดยอาศัยกระบวนการต่าง ๆ เช่น กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการ 9 ชั้น เป็นต้น

2. จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเองและสามารถแสวงหาแนวทางในการพัฒนาตนเอง โดยครูให้นักเรียนได้เลือกเรียน หรือทำงานต่าง ๆ หลาย ๆ ลักษณะ เพื่อสำรวจว่าตัวเองมีความถนัดด้านใด ครูและนักเรียนร่วมกันพิจารณาผลการเรียนหรือการทำงาน ของนักเรียนและช่วยกันสรุปว่า นักเรียนมีความถนัดด้านใด หรือมีจุดอ่อนในด้านใดบ้าง และครูสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการ

3. สอนแทรกการเสริมสร้างค่านิยมและการพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอครูยกตัวอย่างบุคคลในชุมชน หรือสังคม ที่มีการประพฤติตนดีสมควรยกย่อง เพื่อเป็นแบบอย่างประกอบการสอน ครูวางตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน เช่น พูดจาไพเราะ ประพฤติตนตามระเบียบประเพณีของท้องถิ่น ครูได้เสริมแรง หรือลงโทษนักเรียนด้วยค่านิยม จริยธรรมในขณะสอนตามความเหมาะสม เช่น ลงโทษนักเรียนที่พูดจาไม่สุภาพ ชมเชยนักเรียนที่ทำงานเป็นระเบียบ มีความประพฤติดี

4. จัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความพร้อมของนักเรียน ก่อนสอนครูควรสำรวจความพร้อมของนักเรียนทั้งทางด้าน ร่างกาย จิตใจ และความรู้พื้นฐานที่จำเป็น ถ้าเด็กยังไม่พร้อมควรส่งเสริมความพร้อมให้เด็กก่อน ครูมีการนำเข้าสู่บทเรียนทุกครั้งที่สอน มีการเสริมสร้างความรู้พื้นฐานแก่นักเรียนตามความจำเป็น และครูต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

5. ทำการเสริมแรง และลงโทษอย่างเหมาะสม ครูใช้วิธีการเสริมแรงมากกว่าการลงโทษ ไม่ลงโทษนักเรียนอย่างรุนแรงเกินไป ควรเลือกใช้วิธีเสริมแรงให้เหมาะสมกับลักษณะของนักเรียน และไม่ควรใช้วิธีใดวิธีหนึ่งซ้ำ ๆ และครูควรเสริมแรงในสิ่งที่ตรงกับความต้องการของ นักเรียน

6. เปิดโอกาสให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเองครูใช้วิธีสอนที่นักเรียนมีโอกาสค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เช่นการสอนแบบโครงการ การสอนแบบสืบสวน การสอนโดยใช้บทบาทสมมุติ การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง ครูมอบหมายงานที่ไม่ยากเกินความสามารถให้นักเรียนทำ เปิดโอกาสให้นักเรียนลองผิดลองถูก และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่ตนสนใจ

7. จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ครูจัดห้องเรียนให้เป็นแหล่งความรู้ เช่น จัดให้นักเรียนทำแผนภูมิหรือมุมความรู้ต่างๆ สอนโดยให้นักเรียนได้เรียนรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่น สนุกสนาน ไม่หวาดกลัวครู มีความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนแต่ละคน ด้านการยอมรับความเข้าใจ ความเสมอภาค ให้นักเรียนมีอิสระในการแสดงออกตามความสนใจ และความคิดเห็น

8. จัดการเรียนการสอน โดยเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ครูได้วิเคราะห์ลำดับขั้นการเรียนรู้ของเนื้อหาที่สอนตามลำดับขั้นการเรียนรู้นั้น ก่อนสอนเนื้อหาใหม่ควรให้นักเรียนได้ทบทวนความรู้เดิมที่เกี่ยวข้องก่อน

9. จัดการเรียนการสอนโดยเริ่มจากเรื่องที่ใกล้ตัวนักเรียน ครูนำสิ่งที่ใกล้ตัวนักเรียนมาใช้ในการยกตัวอย่างประกอบการสอน และให้นักเรียนทำงานต่าง ๆ ที่นักเรียนมีความสนใจ

10. จัดการเรียนการสอน โดยเริ่มจากเรื่องที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมประกอบเนื้อหาที่เป็นนามธรรม ควรใช้สื่อ อุปกรณ์เชื่อมโยงไปสู่การสอนที่เป็นนามธรรม หรือครูนำไปดูของจริง หรือเสนอรูปแบบจำลองประกอบการสอน

11. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน ครูให้นักเรียนรู้หรือยอมรับเรื่องต่าง ๆ โดยผ่านกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ให้เด็กทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความสนใจของตน

12. ปรับปรุงวิธีสอนโดยคำนึงถึงหลักการสอน 3 ประการ คือ

12.1 สอนให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ของแต่ละเนื้อหาวิชาทั้งด้านความรู้ การปฏิบัติ การสร้างนิสัย และการจัดการ รวมทั้งควรเน้นด้านใดมากน้อย

12.2 สอนโดยคำนึงถึงธรรมชาติของแต่ละเนื้อหาวิชา บางวิชามีธรรมชาติของวิชาเป็นทักษะ บางวิชามีธรรมชาติของวิชาเหตุผล บางวิชามีธรรมชาติของวิชาเป็นวิชาเสริมสร้างลักษณะนิสัย และความรู้ลึก

การประเมินผล

การประเมินผลเป็นขั้นสำคัญที่จะตรวจสอบว่า การจัดการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้เพียงใดคำว่า การประเมินผล จึงมีความหมายต่างกันไป ตามแนวคิดของนักการศึกษา ดังนี้

รุ่งทิวา จักร์กร (2527) กล่าวว่า การประเมินผลหมายถึง การนำเอาผลที่ได้จากการทดสอบหรือการวัด มาสรุปตีค่าว่าคุณภาพเป็นอย่างไรอย่างมีหลักเกณฑ์

สมบูรณ์ ชิตพงศ์ (2534) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นการนำสิ่งที่ได้จากการวัดมาตัดสิน ซึ่งการจะตัดสินใดๆได้จำเป็นต้องอาศัยเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง ผลของการประเมินจะอยู่ในรูปแบบเหมาะสม-ไม่เหมาะสม ดี-เลว ใช้ได้-ใช้ไม่ได้

ชลอ พงษ์สามารถ (2526) กล่าวว่า การประเมินผล หมายถึง การเอาข้อมูลที่ได้มาจากการวัดผลประเมินค่าหรือตีราคาอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยวิจารณ์นาญของผู้ประเมินแล้วสรุปออกมาว่าดีหรือไม่ดี หรือนำคะแนนมาประเมินเป็นระดับคะแนน

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2529) กล่าวว่า การประเมินผล หมายถึงการนำข้อมูลของการวัดผลมาประมวลและวินิจฉัยเพื่อส่งเสริม แก้ไข ปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้ผลดีต่อไป

สุจิตรา หังสพฤกษ์ (2537) กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลการศึกษา จะมีความถูกต้องและเชื่อถือได้ ควรมีหลักเกณฑ์ในการดำเนินการคือ เลือกวิธีการประเมินผลให้เหมาะสม ประเมินผลการเรียนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ทางการศึกษา และเลือกใช้เครื่องมือให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา

สรุปได้ว่า การประเมินผล หมายถึง จากนำข้อมูลที่ได้จากการวัดผล มาตีค่าโดยอาศัยกฎเกณฑ์ซึ่งให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายทางการศึกษา

จุดมุ่งหมายในการประเมินผลทางศิลปศึกษา

ศิลปศึกษาในยุคปัจจุบันมุ่งที่ประสิทธิภาพของศิลปะในฐานะที่ช่วยพัฒนาเด็กทุกคน ศิลปศึกษาจึงเป็นวิถีทางที่จะพัฒนาคุณสมบัติพิเศษให้เกิดขึ้นในเด็กแต่ละคนดังนั้นการประเมินผลจึงต้องเป็นกระบวนการที่ตอบสนองความมุ่งหมายของศิลปะดังกล่าวนี้ด้วย(ประเทิน มหาพันธ์. 2531)

เด ฟรานเชสโก (De Francesco ,1958) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการประเมินผลทางด้านศิลปศึกษา ดังนี้

1. เพื่อทำนายระดับความสำเร็จของการเรียนศิลปะ
2. เพื่อวัดความก้าวหน้าหรือความเจริญงอกงามด้านความคิด การเปลี่ยนแปลง การใช้มือบังคับวัสดุอุปกรณ์ และความสามารถในการแสดงออกของผู้เรียน

2. เพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างของผู้เรียน และรับรองผลการเรียน เพื่อวินิจฉัยอุปสรรคในการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งทางด้านจิตใจ ร่างกาย อารมณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และสุนทรียภาพ

4. เพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่องในกระบวนการสอนเพื่อหาทางแก้ไขวิธีการสอนและเป้าหมาย การเรียนการสอนเพื่อช่วยผู้เรียนตามความจำเป็น

ประเภทของการประเมินผลทางศิลปศึกษา

คอนราด (Conrad , 1964) กล่าวไว้ว่า การประเมินผลการเรียนศิลปศึกษา สามารถแบ่งตามจำนวนผู้เรียนได้ 2 แบบ ดังนี้

1. การประเมินผลเป็นกลุ่ม เป็นการอภิปรายผลงานระหว่างนักเรียนด้วยกันผลงานของแต่ละคนจะถูกนำไปจัดแสดงบนฝาผนังหรือบอร์ดแสดงผลงานในห้องเรียน ในห้องแสดงผลงานของโรงเรียน หรือสถานที่จัดนิทรรศการแห่งอื่น ๆ โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะให้นักเรียนรู้จักสังเกตสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในผลงาน เพื่อนักเรียนจะได้ทำการประเมินผลงานได้สะดวก

2. การประเมินผลเป็นรายบุคคล เป็นการประเมินผลงานศิลปะที่ครูประเมินนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อกำหนดแนวทางปรับปรุงการทำงานครั้งต่อไป นอกจากนั้นนักเรียนแต่ละคนยังสามารถประเมินผลตนเอง โดยใช้เกณฑ์เดียวกันกับที่ครูได้ใช้ประเมินนักเรียน และนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบกัน เพื่อการอภิปรายระหว่างครูกับนักเรียน

ไอส์เนอร์ Eisner (1972) กล่าวถึงลักษณะการประเมินผลงานศิลปะโดยใช้วิธีตัดสินเปรียบเทียบผลงานของผู้เรียนว่าทำได้ 2 วิธี

1. การเปรียบเทียบกับตนเอง เป็นการประเมินผลเพื่อให้รู้ถึงระดับความสามารถ อารมณ์ และความเข้าใจของผู้เรียน ว่ามีความเจริญงอกงามเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด โดยการเปรียบเทียบผลงานที่ทำเมื่อตอนต้นภาคเรียนกับผลงานในปลายภาคเรียน

2. การเปรียบเทียบในระดับชั้นเรียนเดียวกัน เป็นการประเมินผลเปรียบเทียบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัตถุประสงค์การสอน และกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุตามจุดประสงค์นั้นๆ

วิธีการประเมินผลทางศิลปศึกษา

การประเมินผลเป็นกระบวนการจัดคุณภาพของผลงานศิลปะ โดยครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงพัฒนาการด้านต่างๆ และพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนการสอนศิลปะ

เลิศ อานันทนนะ (2526) ได้กล่าวว่า วิธีการประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ การเรียนรู้เฉพาะของวิชาศิลปศึกษา ในชั้นเรียน ควรดำเนินการดังนี้

1. กำหนดเกณฑ์การประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้เฉพาะของวิชา ศิลปศึกษา ตามหลักสูตร

2. การตีความและสร้างแบบประเมินผลให้ครอบคลุมจุดประสงค์ ในบางกรณีอาจจำเป็น ต้องประเมินผลตามจุดประสงค์ย่อยที่แยกแยะออกไปตามลักษณะของเนื้อหาและกิจกรรม

3. การตรวจผลงาน เป็นการพิจารณาถึงความสารถในการแสดงออกทางศิลปะ ในด้าน ของลักษณะรูปแบบ เนื้อหาเรื่องราว องค์ประกอบศิลป์

4. การสังเกตและการติดตาม ในด้านการเพิ่มจำนวนการประเมินให้มากขึ้น และ สังเกตและบันทึกความก้าวหน้าทางการเรียนเป็นระยะๆ เสร็จแล้วสรุปผลการเรียนตลอดภาค

3. การวิจารณ์ผลงานศิลปะ

ชลอ พงษ์สามารถ (2526) กล่าวได้ว่า การวัดความรู้ความสามารถของผู้เรียนศิลปะ เพื่อนำผลที่ได้มาประเมินโดยทั่วไปมีอยู่ 5 เทคนิค

1. การทดสอบ (Testing) เป็นวิธีวัดผลที่ใช้มากในการวัดพฤติกรรม ด้านความรู้ ความคิด การทดสอบ จะช่วยให้ผู้สอนทราบสมรรถภาพของผู้เรียน

2. การสังเกต (Obsevation) เป็นวิธีการวัดพฤติกรรมด้านความรู้ของผู้เรียน โดยมี อาจารย์เป็นผู้สังเกต นับตั้งแต่การเริ่มบทเรียนจนกระทั่งจบบทเรียน

3. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งย่อมจะทำให้ พบข้อเท็จจริงบางประการได้ เช่น บุคลิกภาพ ท่วงทีวาจา ปฏิภาณไหวพริบ ทักษะคติบาง ประการ และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

4. แบบสอบถาม (Questionairi) เป็นการวัดความรู้สึกความคิดเห็นความสนใจทัศนคติ บางที่ใช้คู่กับการสัมภาษณ์

5. การตรวจผลงาน (Checking) เป็นการวัดผลจากผลงานสำเร็จ เพื่อให้ทราบถึง ทักษะ ความก้าวหน้าของผู้เรียน การแก้ปัญหา และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้น

การประเมินผลศิลปศึกษา จะเป็นการตรวจสอบว่า การแสดงออกทางศิลปศึกษาของ นักเรียนได้พัฒนาการไปในระดับที่น่าพอใจหรือไม่เพียงใด โดยครูเป็นผู้กำหนดเกณฑ์และเงื่อนไข ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนด (เลิศ อานันทนนะ, 2525) แต่ครูผู้สอนพึงตระหนักว่า การ

ประเมินผลทางศิลปศึกษานั้นจะเป็นเรื่องของการช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางศิลปะต่อไปมากกว่า การทำให้เด็กเกิดความท้อแท้ เบื่อหน่าย เป็นการทำให้เด็กมีชีวิตชีวา และเจริญเติบโตอย่างมีความสุข มากกว่าการประเมินว่าเด็กเป็นศิลปินหรือเป็นช่างเพียงใด การให้คะแนนผลงานแต่ละชิ้น เป็นเพียงผลของการประเมินเท่านั้น แต่ไม่ใช่เป็นความมุ่งหมายที่สำคัญ เพราะความมุ่งหมายที่แท้จริงของการประเมิน คือการทำให้ขบวนการของการศึกษามีความสมบูรณ์(ประเทิน มหาจันทร์, 2531)

บทบาทและคุณลักษณะของครูศิลปศึกษา

ครูในปัจจุบันนับว่ามีความสำคัญมากเพราะ บทบาทของครูต้องมีการเปลี่ยนไปจากเดิม และบทบาทที่สำคัญที่สุดในฐานะผู้บอกเล่าข้อความรู้ทั้งหมดแก่ผู้เรียน มาเป็นผู้สนับสนุนจัดสิ่งแวดล้อมที่จะเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2541) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน ควรประกอบด้วย

บทบาทการเตรียมการ ประกอบด้วย

1. การเตรียมตนเอง ครูจะต้องเตรียมตนเองให้พร้อมสำหรับบทบาทของผู้เป็นแหล่งความรู้ (resource person) ซึ่งจะต้องให้คำอธิบาย คำแนะนำ คำปรึกษา ให้ข้อมูลความรู้ที่ชัดเจนแก่ผู้เรียน รวมทั้งแหล่งความรู้ที่จะแนะนำให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลได้ ดังนั้น ครูจะต้องมีภาระหนักเตรียมประสบการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนการเตรียมแหล่งข้อมูล เมื่อบทบาทครูไม่ใช่ผู้บอกเล่ามวลความรู้อีกต่อไป ครูจึงต้องเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้ แก่ผู้เรียนทั้งในรูปแบบของสื่อการเรียน ใบความรู้ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบกิจกรรมในห้องเรียน หรือศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองที่มีข้อมูลความรู้ที่ ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาค้นคว้าตามความต้องการ หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ศูนย์วิทยบริการ ศูนย์สื่อ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องสมุดวิชา ห้องปฏิบัติการวิชาต่าง ๆ และ ห้องพิพิธภัณฑ์ในโรงเรียนด้วย ซึ่งครูสามารถสำรวจบัญชีรายชื่อ หนังสืออุปกรณ์หรือสิ่งต่าง ๆ ไว้สำหรับผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า ตามที่กำหนดในกิจกรรมการเรียน หรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมทั้งในและนอกเวลาเรียน

2. การเตรียมกิจกรรมการเรียน บทบาทของครูก่อนการเรียนการสอนทุกครั้ง คือ การวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด ครูจะต้องวิเคราะห์จุดประสงค์

การเรียนรู้ เพื่อให้ได้สาระสำคัญและเนื้อหาข้อความรู้ อันจะนำไปสู่การออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้ ที่เน้นให้ผู้เรียนมี บทบาทในการเรียนรู้ตามที่กำหนด โดยบทบาทในส่วนนี้ครูจะทำหน้าที่คล้าย ผู้จัดการ (manager) ที่กำหนดบทบาทการเรียนรู้ และความรับผิดชอบแก่ผู้เรียน ให้เขาได้ทำ กิจกรรมตามความต้องการ ความสามารถและความสนใจของแต่ละคน

3 การเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เมื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว ครูจะต้องพิจารณา และกำหนดว่าจะใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ใด เพื่อให้กิจกรรมการเรีัยนดังกล่าวบรรลุผล แล้วจัดเตรียมให้ พร้อม บทบาทของครูตรงนี้จึงเป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) เพื่อให้การเรียนรู้บรรลุผล

4. การเตรียมการวัดและประเมินผล บทบาทในด้านการเตรียมอีกประการหนึ่ง คือ การเตรียมวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น โดยการวัดให้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้และการวัดให้ครอบคลุมทั้งในส่วนกระบวนการ (Process) และผลงาน (Product) ที่เกิดขึ้นทั้ง ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive) จิตพิสัย (Affective) และทักษะพิสัย (Psychomotor) โดยการเตรียมวิธีการวัด และเครื่องวัดให้พร้อมก่อนทุกครั้ง

บทบาทด้านการดำเนินการ เป็นบทบาทขณะผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. การเป็นผู้ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำปรึกษา (Helper and Advisor) คอยให้คำตอบ เมื่อผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือ เช่น ให้ข้อมูลหรือความรู้ในเวลาที่คุณเรียนต้องการ เพื่อให้ การเรียนรู้นั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. การเป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรง (Supportor and Encourager) ช่วยสนับสนุน หรือกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรม หรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

3. การเป็นผู้ร่วมทำกิจกรรม (Active Participant) โดยเข้าร่วมทำกิจกรรมในกลุ่มผู้ เรียน พร้อมทั้งให้ความคิดและความเห็น หรือช่วยเชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เรียนขณะ ทำกิจกรรม

4. การเป็นผู้ติดตามตรวจสอบ (Monitor) ตรวจสอบผลการทำงานตามกิจกรรมของ ผู้เรียน เพื่อให้ถูกต้องชัดเจน และสมบูรณ์ ก่อนให้ผู้เรียนสรุปเป็นข้อความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้

5. การเป็นผู้สร้างเสริมบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร โดยการสนับสนุนเสริมแรงและ กระตุ้นให้ผู้เรียน ได้เข้าร่วมทำงานเป็นกลุ่ม แสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยเต็มที่ ยอมรับฟัง ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และอภิปรายโต้แย้งด้วยท่วงทำนองนุ่มนวล ให้เกียรติกันอย่างเป็นมิตร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป้าหมายของกลุ่มบรรลุความสำเร็จ

บทบาทด้านการประเมินผล เป็นบทบาทที่ครูผู้สอนต้องดำเนินการ เพื่อตรวจสอบว่า สามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้ ครูควรเตรียมเครื่องมือและวิธีการให้พร้อม ก่อนถึงขั้นตอนการวัดและประเมินผลทุกครั้ง และการวัดควรให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยเน้นการวัดจากสภาพจริง (Authentic measurement) จากการปฏิบัติ (Performance) และจากแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) ซึ่งในการวัดและประเมินผลนี้ นอกจากครูจะเป็นผู้วัดและประเมินผลเองแล้ว ผู้เรียนและสมาชิกของแต่ละกลุ่มควรมีบทบาทร่วมวัดและประเมินตนเองและกลุ่มด้วย

ทิตินา แซมมณี (2542) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูในการเรียนการสอน ควรมีลักษณะดังนี้

1. การเตรียมการสอน ในการเตรียมการสอน ครูควรศึกษาวิเคราะห์เรื่องที่จะสอนให้เข้าใจ ศึกษาแหล่งความรู้ที่หลากหลาย มีการวางแผนการสอน โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ วิเคราะห์เนื้อหา ความคิดรวบยอด และกำหนดรายละเอียดที่ชัดและออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ตลอดจนมีการกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ การจัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร หนังสือ และข้อมูลต่าง ๆ โดยใช้แหล่งความรู้ต่าง ๆ ในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ใช้เครื่องมือประเมิน และห้องเรียนหรือสถานที่ เพื่อการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่เหมาะสม

2. การสอน มีการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นผู้เรียนให้สนใจเข้าร่วมกิจกรรม ตลอดจนมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแผนที่ได้เตรียมหรืออาจมีการปรับปรุงแผนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน และสถานการณ์ที่เป็นจริง โดยครูมีหน้าที่ ดูแลให้คำปรึกษาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนอำนวยความสะดวก โดยการกระตุ้น สังเกต และบันทึก ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน ให้การเสริมแรง และให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

3. การประเมินผล มีการประเมินโดยการเก็บรวบรวมผลงาน และประเมินผลงานของผู้เรียน รวมทั้งการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน

ครูศิลปศึกษา

ครูศิลปศึกษา เป็นผู้ทำหน้าที่จัดดำเนินการเรียนการสอนในวิชาศิลปศึกษาอันประกอบด้วยกิจกรรมศิลปะในระดับพื้นฐาน เป็นผู้มียุทธศาสตร์อย่างมากในการที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายและนักเรียนได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากการเรียน (วิบูล จันทรย์แย้ม , 2531)

และควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาศิลปศึกษา มีประสบการณ์และจิตสำนึกของการเป็นครู ซึ่งจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาเด็ก และจะเป็นผู้สามารถสอนได้ดีถ้าหากจัดเตรียมการสอนล่วงหน้า ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศิลปะเพิ่มเติม ปรับปรุงตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจในจิตวิทยาการศึกษา สิ่งที่สำคัญคือ ครูผู้สอนศิลปศึกษาจะต้องมีความเชื่อพื้นฐานว่า เด็กทุกเพศทุกวัย สามารถเรียนศิลปะได้ และเข้าใจว่าเด็กทุกคนมีความสนใจที่แตกต่างกันและแสดงออกไม่เหมือนกัน (เลิศ อานันทนะ, 2525) ซึ่ง (สุลักษณ์ ศรีบุรี , 2530) ได้กล่าวสรุปถึงบุคลิกลักษณะที่ดีของครูศิลปศึกษาว่า ควรกิริยาท่าทางเรียบร้อย สุขภาพและเสียงดี มีอารมณ์ขัน มีความกระตือรือร้น มีความเห็นอกเห็นใจ มีการเตรียมการสอน มีความสนใจในต่อนักเรียน มีความสามารถในการหาแหล่งข้อมูลความรู้ มีความทันสมัยในทางการศึกษาและศิลปศึกษา โดยการเข้าร่วมประชุม สัมมนา ติดตามอ่านเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปศึกษาที่เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

นอกจากนี้ก็มีนักวิชาการและผู้ที่จะเห็นความสำคัญของครู ได้ให้ความหมายในคุณลักษณะสมรรถภาพของครูไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

นที เงินประยูร (2526) จากบทความเรื่อง "ทำอย่างไรครูจึงจะสอนดี" ให้ความเห็นว่า คุณลักษณะที่ดีของครูต้องประกอบด้วย

1. มีความรู้ดีในเนื้อหาวิชาที่สอน
2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
3. มีความเข้าใจธรรมชาติตามวัยของเด็ก
4. รู้จักกำหนดขอบเขต วางแผน และเตรียมการสอน
5. รู้จักวางตนปรับปรุงบุคลิกภาพ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดทั้งยอมรับนโยบายของผู้บริหาร

นโยบายของผู้บริหาร

6. รู้องค์ประกอบของการสอน 4 ประการ คือ สอนทำไม สอนอะไร สอนอย่างไร สอนแล้วได้ผลเท่าใด

คัลลาแฮม และ คลาร์ก (Callahan and Clark 1977) ได้ร่วมมือกันเขียนหนังสือชื่อ " Teaching in the Secondary School " มีความหมายตอนหนึ่งกล่าวถึง ครูมัธยม ควร มีสมรรถภาพ ดังนี้

1. การวางแผนการเรียนการสอน

2. การกระตุ้นความสนใจ
3. การอธิบายความคิด ตั้งคำถาม และฝึกทักษะนักเรียน
4. การจัดให้มีการอภิปราย และการเรียนกลุ่มย่อย
5. การสอนเสริมแก่นักเรียนเป็นรายบุคคล
6. การวัดผลประเมินผลด้วยวิธีการต่าง ๆ
7. การสร้างและการใช้สื่อการสอน
8. การเป็นครูอาชีพ เช่น การวิเคราะห์การสอนและการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการสอน

ครูศิลปศึกษานับว่ามีบทบาทสำคัญที่จะทำให้การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาบรรลุผลตามความมุ่งหมาย ครูศิลปศึกษา จำเป็นจะต้องมีคุณลักษณะ ซึ่งนอกจากจะต้องมีคุณลักษณะที่นักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญของครูกล่าวแล้ว นักวิชาการทางศิลปศึกษายังได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูศิลปศึกษา ไว้ดังนี้

อารี สุทธิพันธุ์ (2535) กล่าวว่า สำหรับครูผู้สอนวิชาศิลปะนั้น นอกจากจะมีสิทธิเสรีภาพเหมือนกับครูผู้สอนวิชาอื่น ๆ แล้ว ควรจะต้องมีบุคลิกภาพโดยเฉพาะ ดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และความสามารถในวิชาศิลปะที่มองเห็นโดยตรง เช่น ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของศิลปะ ธรรมชาติของนักเรียน กระบวนการสร้างสรรค์ การจัดชั้นเรียน การประเมินผล และการส่งเสริมนักเรียนโดยจัดแสดงผลงาน

2. มีความรู้สึกผ่อนคลายอารมณ์ รู้จักร่วมงานกับคนอื่น

3. มีความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ รู้จักแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ รู้จักปรับปรุงของเดิม

บุคลิกภาพ ข้อที่ 3 นี้ มีความเห็นว่า ครูศิลปะทุกคนควรจะต้องคิดให้มาก เพราะหากสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ โดยหวังที่จะให้นักเรียนเจริญงอกงามแล้ว เพื่อนร่วมงานทั้งที่เป็นครูและไม่ใช่ครูด้วยกันเขาคิดอย่างไรหรือหากจะปรับปรุงของเดิม เราแน่ใจหรือว่าเราได้แบบแผนที่ดีกว่าของเดิมหรือเราได้เฉพาะข้อดีของอดีต ไม่ได้เปลวไฟของอดีต

4. มีความสามารถปรับปรุงพฤติกรรม เช่น การแต่งตัว กิริยามารยาทนอกจากนี้ครูศิลปศึกษา จะต้องมีความเข้าใจศิลปะในหัวข้อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- ธรรมชาติของศิลปะและความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปศึกษา
- สภาพแวดล้อมและภาวะของสังคมที่มีบทบาทต่อศิลปะ
- ความแตกต่างระหว่างบุคคลในทางศิลปะ
- จิตวิทยาและกระบวนการเรียนรู้

- พัฒนาการทางด้านการแสดงออกและการรับรู้ในวัยต่าง ๆ
- กระบวนการสร้างสรรค์และประสบการณ์ทางศิลปะ
- ทฤษฎีศิลปะเด็กธรรมชาติ และเด็กปัญญาเลิศ
- การสร้างหลักสูตรทางศิลปะในระดับต่าง ๆ และขอบข่ายของกิจกรรม
- การจัดห้องเรียนศิลปะ การเลือกวัสดุอุปกรณ์การเรียน
- การออกแบบ การทำอุปกรณ์การสอน
- การประเมินผล

วิรุณ ตั้งเจริญ (2527) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูศิลปศึกษาไว้ดังนี้

1. มีความรู้ความสามารถและความคิดในเชิงศิลปะอย่างเข้มข้น
2. มีความรู้ความเข้าใจ จนมีผลมาสู่การปฏิบัติในทางกระบวนการศึกษาจิตวิทยา ปรัชญาและอุดมการณ์ทางการศึกษา เพื่อประโยชน์ไปสู่ระบบการศึกษาที่แตกต่างไปจากการเอาช่างฝีมือ ศิลปิน หรือนักเทคนิคที่ขาดการเรียนรู้ระบบการศึกษามาสอนศิลปะ
3. มีลักษณะนิสัยที่ดีให้สอดคล้องกับลักษณะวิชาศิลปศึกษา เช่น ความเป็นคนใจกว้าง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นผู้แสวงหาความรู้รอบตัว มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นนักมนุษยธรรม ฯลฯ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2528) กล่าวว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษานั้นจะต้องรับบทบาทและหน้าที่ของตนเองว่า ตนเองเป็นครูสอนศิลปศึกษามีใช่ศิลปิน การที่จะสอนศิลปะให้ดี ครูจะต้องมีความรู้ทางศิลปะ และมีทักษะเช่นเดียวกัน แต่เพิ่มเติมว่า ควรเป็นผู้ที่เข้าใจความมุ่งหมายของการให้การศึกษาและบทบาทของศิลปศึกษาที่จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ควรชวนขยายหาความรู้เพิ่มเติมในเรื่องแนวการสอนศิลปศึกษา และความรู้ทางศิลปศึกษา โดยเฉพาะในเรื่องที่จำเป็นต้องใช้สำหรับการสอนศิลปศึกษา ควรรู้จักการวางโครงการสอน ปรับปรุงแผนการสอนให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นหรือเหตุการณ์ปัจจุบัน จัดกิจกรรมให้เหมาะสม สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิด อภิปราย วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ประเมินผลด้วยความยุติธรรม และจัดนิทรรศการแสดงผลงานศิลปะของนักเรียนอยู่เสมอ

วินัย โลมดี (2528) กล่าวว่า อาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษา ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาการทางศิลปะเป็นอย่างดี โดยการค้นคว้าตำรา และหาเอกสารประกอบ

การสอนที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษาอยู่เสมอ ตลอดจนการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษา ติดตามความเคลื่อนไหวในวงการศิลปะ เพื่อการพัฒนาวิชาการทางศิลปศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

ชลอ พงษ์สามารถ (2526) กล่าวว่า ครูสอนศิลปศึกษาควรเป็นคนที่มีความสามารถในการสอนและการทำงานที่ได้รับมอบหมายผลงานจะเป็นที่ยอมรับและประทับใจเพราะครูศิลปศึกษา มักได้รับมอบหมายงานจากผู้บริหารให้ทำเสมอ ดังนั้น ครูสอนศิลปศึกษา ต้องไม่เป็นผู้อยู่เฉย ต้องกระตือรือร้นในการหาความรู้เพิ่มเติม หูตากว้าง ทัศนสัย มีความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ ยอมรับศิลปวิทยาการใหม่ ๆ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

เดชา นุชดอนไผ่ (2527) กล่าวว่า ครูศิลปศึกษา ควรมีลักษณะของบุคลิกภาพดังนี้ คือ มีความใจเย็น สุขุม รอบคอบ แต่งกายสุภาพ พูดจาชัดเจน ยิ้มแย้มแจ่มใส ขยัน อดทนในการปฏิบัติงาน ตรงต่อเวลา มีมนุษยสัมพันธ์ มีจรรยาบรรณในอาชีพ

สุลักษณ์ ศรีบุรี (2530) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูศิลปศึกษาในด้านบุคลิกภาพ ควรเป็นผู้มีรูปร่างหน้าตาดี เสียงดังฟังชัด สุขภาพพลานามัยดี มีอารมณ์ขัน ชอบความเป็นระเบียบ เข้าใจผู้อื่น มีความประณีต มีความยุติธรรม ส่วนในด้านความสามารถนั้นควรเป็นผู้มีสติปัญญาไหวพริบดี รู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เข้าใจตัวผู้เรียนสามารถแยกแยะความสามารถของนักเรียนแต่ละคนได้ ส่วนในด้านการสอนซึ่งเป็นบทบาทสำคัญยิ่ง ครูควรเป็นผู้ที่สามารถพัฒนาวิธีสอนโดยใช้สื่อทัศนูปกรณ์ อย่างสม่ำเสมอ รู้จักกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ให้นักเรียนได้มีโอกาสสำรวจ ทดลองปฏิบัติงานหาประสบการณ์อย่างอิสระ ได้เผชิญกับปัญหา ได้แก้ไขปัญหา ด้วยการคิดไตร่ตรอง พิจารณาและวิเคราะห์ด้วยตนเองเพื่อส่งเสริมความมั่นใจในตนเอง และควรรู้จักสอนให้ผู้เรียนได้ประเมินผลตนเอง รู้จักพัฒนาการด้านความคิด อารมณ์และการแสดงออก

จากความคิดเห็นของนักวิชาการศิลปศึกษาดังกล่าว จึงพอสรุปได้ว่า คุณลักษณะของครูศิลปศึกษา จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในวิชาศิลปศึกษาและกระบวนการทางการศึกษา ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ และมีจรรยาบรรณในอาชีพครู

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิบูลย์ จันทร์แย้ม (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนการสอนของครูศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนการสอน ของครูศิลปศึกษา ที่แตกต่างกันในด้านเพศ วัย วุฒิ และขนาดโรงเรียน และศึกษาปัญหา ตลอดจนความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาเกี่ยวกับ สภาพการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นครูศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดจังหวัดลพบุรี และสิงห์บุรี จำนวน 72 คน โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่าแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่า ที่ (t-test) โดยผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ด้านหลักสูตรว่า เวลาเรียนที่จัดให้ไม่เพียงพอ ไม่เหมาะสม ทำให้นักเรียนปฏิบัติงานในเวลาเรียนไม่เสร็จ หนังสือแบบเรียนของกรมวิชาการยังไม่ค่อยละเอียด

ด้านการเรียนการสอน วิธีสอนที่มีปัญหามากที่สุดคือ การศึกษานอกสถานที่ เนื่องจากเวลาเรียนจำกัด สภาพเศรษฐกิจของผู้เรียนก่อให้เกิดปัญหาด้านอุปกรณ์การเรียน รวมทั้งครูศิลปศึกษามีกิจกรรมด้านต่างๆ มาก ทำให้การแสวงหาความรู้ เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนลดน้อยลง

สังคม ทองมี (2534) ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร นักวิชาการด้านศิลปศึกษา และผู้ใช้หลักสูตรที่มีต่อวิชาศิลปศึกษา ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ 2533) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร นักวิชาการด้านศิลปศึกษาที่มีต่อในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น วิชาศิลปศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ 2533) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูศิลปศึกษาในด้าน การเตรียมพร้อมสำหรับการใช้หลักสูตร หลักการ จุดหมาย และโครงสร้างของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน สื่อการสอน การวัดผลประเมินผล ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตร และการใช้หลักสูตร และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูศิลปศึกษา ที่มีต่อหลักสูตรฉบับดังกล่าว เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตร และนักวิชาการด้านศิลปศึกษา จำนวน 10 คน และใช้แบบสอบถามผู้บริหาร จำนวน 151 คน และครูศิลปศึกษา ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร จำนวน 302 คน ผลการวิจัยพบว่า ทักษะของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และนักวิชาการด้านศิลปศึกษา ที่มีต่อหลักสูตรฉบับดังกล่าวตรงกันในด้านต่างๆ ดังนี้

1. หลักการและจุดมุ่งหมาย : มีความชัดเจนดี มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

2. โครงสร้าง : ควรแยกวิชาศิลปศึกษา ดนตรี นาฏศิลป์ ออกจากรายวิชาเดียวและเพิ่มคาบเวลาเรียน วิชาแกนบังคับ ศิลปะกับชีวิต เป็น 2คาบ/สัปดาห์/ภาค
3. รายวิชา : การฝึกทักษะต่างๆ ควรเน้นในวิชาเลือกเสรี โครงเรียนควรเปิดให้พร้อมเพรียง
4. ควรเน้นความรู้พื้นฐานและความชื่นชม รู้คุณค่าในศิลปะวัฒนธรรม
5. การวัดผลประเมินผล : ครูขาดความรู้และความเข้าใจในด้านการวัด และประเมินผล เนื้อหาวิชามาก อาจไม่สามารถประเมินผลได้บรรลุจุดมุ่งหมาย

ส่วนผลการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นผู้บริหารและครูศิลปศึกษา พบว่า

1. ด้านตัวหลักสูตร : ผู้บริหารและครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกัน
2. ด้านสภาพการใช้หลักสูตร : ผู้บริหารและครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นตรงกัน
3. ด้านปัญหาการใช้หลักสูตร : ผู้บริหารและครูศิลปศึกษาไม่แน่ใจตรงกัน
4. การเตรียมพร้อมในการใช้หลักสูตร : ผู้บริหารและครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นว่ามีความพร้อมระดับปานกลาง
5. สาเหตุที่ครูศิลปะไม่ยอมใช้หลักสูตร : ผู้บริหารเห็นว่า เนื่องจากครูไม่เข้าใจทักษะกระบวนการในการนำหลักสูตรไปใช้ ส่วนครูศิลปศึกษาเห็นว่า เนื่องมาจากครูได้รับคำสั่งเกี่ยวกับหลักสูตรไม่ชัดเจน

กาญจน์ ภาคสุวรรณ (2535) ทำการวิจัยเรื่อง ผลการสอนแบบทักษะกระบวนการสำหรับวิชาศิลปะกับชีวิต ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ผลการสอนแบบทักษะกระบวนการสำหรับวิชาศิลปะกับชีวิต ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยพบว่า ผลการสอนแบบทักษะกระบวนการสำหรับวิชาศิลปะกับชีวิต เรื่อง การวิจารณ์ผลงานศิลปะ นักเรียนประเมินตนเองว่าเกิดการเรียนรู้ระดับปานกลาง ครูประเมินผลนักเรียนว่าเกิดการเรียนรู้ในระดับมาก และเรื่องการออกแบบสัญลักษณ์ พบว่านักเรียนประเมินตนเองว่าเกิดการเรียนรู้ระดับมาก ครูประเมินผลนักเรียนว่าเกิดการเรียนรู้ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประเทศ สุธสถิตย์' (2535) ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะของหัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ต่อหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ 2533) ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าหมวดวิชาศิลปศึกษา มีความเห็นต่อหลักสูตรฉบับปรับปรุง (พ.ศ 2533) ในด้านหลักสูตร ได้แก่ จุดประสงค์ โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา กับจุดประสงค์รายวิชาของวิชาบังคับแกน (ศิลปะกับชีวิต) ทั้ง 6 รายวิชา ในด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผล ตามแนวทางของหลักสูตรฉบับปรับปรุง มีเกณฑ์เฉลี่ยในระดับเห็นด้วยมาก ส่วนการสอนในลักษณะบูรณาการ ตามที่หลักสูตรเสนอแนวทางไว้ นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามมีพื้นฐานความรู้ทางทัศนศิลป์ ดนตรี หรือนาฏศิลป์ เพียงด้านใดด้านหนึ่ง จึงเกิดความไม่มั่นใจในการจัดการเรียนการสอน ศิลปะศึกษาในลักษณะบูรณาการได้นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ให้ข้อสังเกตว่ากลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นับตั้งแต่เริ่มมีการใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุง จึงทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อหลักสูตรศิลปศึกษาในหลักสูตรฉบับปรับปรุงดังกล่าว

สุภาพร ตันธรัตน์ศิริกุล (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน จำนวนทั้งสิ้น 399 ฉบับ ได้รับกลับคืนมา 363 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 90.97 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และใช้ค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน โรงเรียนมีวัตถุประสงค์หลักในการวางแผนการใช้หลักสูตรเพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ มีการกำหนดประเภทข้อมูลและผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้หลักสูตร มีการจัดทำบันทึกการเตรียมการสอน มีการจัดทำแผนการสอนและใช้หนังสือประกอบการจัดการเรียนการสอน ส่วนปัญหาที่พบได้แก่ ขาดเอกสาร ตำรา เวลาในการจัดทำ กำหนดการสอน และบันทึกการเตรียมการสอน

2. ด้านการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่างๆ เพื่อการใช้หลักสูตร โรงเรียนมีการส่งครูเข้ารับการฝึกอบรม มีการสนับสนุนให้ครูผู้สอนมีความรู้และความชำนาญในการจัดหาและผลิตสื่อการเรียนการสอน มีการบริการวัสดุ - อุปกรณ์ในการตกแต่งห้องเรียน มีการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ส่วนปัญหาที่พบได้แก่ ครูผู้สอนไม่มีวุฒิทางวิชาศิลปศึกษา ขาดงบประมาณในการบริหารสื่อการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ ขาดห้องเรียนที่ใช้เรียนวิชาศิลปศึกษาโดยเฉพาะ ขาดการนิเทศและติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ และขาดเครื่องมือในการนิเทศติดตามผล

3. ด้านการจัดการเรียนการสอนของครู ครูผู้สอนมีการเตรียมสาระสำคัญก่อนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นทักษะกระบวนการ มีการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน และมีการใช้สื่อการเรียนการสอน เทคนิควิธีสอนที่ใช้ คือ การสาธิตการสอน วัดผลและประเมิน โดยการซักถาม และเน้นด้านเจตคติและความสนใจ ปัญหาที่พบได้แก่ ขาดเอกสารสำหรับค้นคว้า ขาดงบประมาณและเวลาในการจัดทำกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน ขาดงบประมาณในการจัดทำและจัดหาสื่อการเรียนการสอน ขาดแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีสอน และขาดการวัดผลและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

ทิพวรรณ ลักษณะหุต (2536) ทำการวิจัยเรื่อง การใช้หลักสูตรวิชาศิลปะกับชีวิต ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพการใช้หลักสูตรวิชาศิลปะกับชีวิต ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานครสำรวจความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิต ที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรศึกษาปัญหา ความต้องการและข้อเสนอแนะการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิต ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบเลือกตอบและปลายเปิด สำหรับครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิต และสัมภาษณ์ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ และวิเคราะห์

ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. สภาพการใช้หลักสูตรวิชาศิลปะกับชีวิต

การแปลงหลักสูตรสู่แผนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ศึกษาหลักสูตร เอกสารหลักสูตร ใช้แผนการสอนที่ครูผู้สอนจะกำหนดจุดประสงค์ และทำแผนการสอนร่วมกันภายในกลุ่มโรงเรียน โดยกำหนดจุดประสงค์สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร ส่วนใหญ่นำเนื้อหามาจากแบบเรียน

การจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีเป้าหมายหลักในการเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของศิลปะ และมีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทย ครูผู้สอนเกินกว่าครึ่งใช้เทคนิควิธีสอน โดยให้หลักเกณฑ์การปฏิบัติแล้วให้นักเรียนปฏิบัติโดยมีครูคอยแนะนำ สื่อที่ใช้ประจำ ได้แก่

แผนภูมิ รูปภาพของจริง เครื่องบันทึกเสียงและหุ่นจำลอง ครูมากกว่า 1 ใน 3 มีจุดหมายหลักในการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนของนักเรียนและเพื่อปรับปรุงการสอนของครู เน้นการประเมินด้านทักษะกระบวนการในการเรียนรู้ โดยดูจากผลงานและการแสดงออกของผู้เรียน

การจัดปัจจัยสนับสนุนการใช้หลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตร มีการประสานงานการใช้หลักสูตร มีการเตรียมบุคลากรในการใช้หลักสูตรให้การสนับสนุนด้านการใช้วัสดุกรรม การผลิตและใช้สื่อการสอน มีการส่งเสริมด้านขวัญและกำลังใจ มีการนิเทศติดตามผล

2.ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา พบว่า ครูผู้สอนประมาณครึ่งหนึ่งเห็นว่า การนำวิชาทัศนศิลป์มารวมกับดนตรีและนาฏศิลป์ไม่มีผลดี ครูผู้สอนเกินกว่าครึ่งหนึ่งเห็นว่าเวลาเรียนน้อยเกินไป ครูผู้สอนมากกว่าครึ่งหนึ่งไม่เห็นด้วยต่อการปรับปรุงหลักสูตรวิชาศิลปะกับชีวิต ครูผู้สอนส่วนใหญ่เห็นว่าหลักสูตรวิชาศิลปะกับชีวิต ควรใช้ต่อไปแต่ควรมีการปรับปรุง

3.ปัญหาความต้องการและข้อเสนอแนะในการใช้หลักสูตรวิชาศิลปะกับชีวิตปัญหาที่สำคัญคือ เวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรน้อยเกินไป ครูผู้สอนมีความสามารถเฉพาะทางไม่สามารถสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ในส่วนเนื้อหาที่ไม่ถนัดได้ จำเป็นต้องใช้ครูมากกว่า 1 คนใน 1 รายวิชา ครูผู้สอนขาดความชำนาญการในการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการไม่ได้รับการนิเทศ ครูผู้สอนส่วนใหญ่เสนอแนะว่า ควรแยกวิชาระหว่างทัศนศิลป์ ดนตรี-นาฏศิลป์ เพิ่มเวลาเรียนให้มากกว่าเดิม ควรให้ครูผู้สอนสอนในวิชาที่ถนัดเท่านั้น ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อการสอน ควรมีการจัดสัมมนาครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิต เพื่อให้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ควรปรับแนวการประเมินให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของวิชาศิลปะ ควรให้อิสระกับครูผู้สอนในการเลือกแนวการวัดผลเอง

พูนสม โรจนวิทย์ (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวคิดทางการเรียนการสอนศิลปศึกษาของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบแนวคิดทางการเรียนการสอนศิลปศึกษาของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 ในด้านความหมายของศิลปะและศิลปศึกษา องค์ประกอบของศิลปศึกษาและกระบวนการเรียนการสอน

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูศิลปศึกษาจำนวน 127 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 จำนวน 127 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการ

วิจัยเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยผู้วิจัย ประกอบด้วยแบบตรวจสอบรายการ แบบประเมินค่า และแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดของครูศิลปศึกษาด้วยการทดสอบค่าทีและค่าเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีแนวคิดทางการเรียนการสอนศิลปศึกษาอยู่ในระดับเห็นด้วยกับทุกๆ ด้าน

ส่วนการเปรียบเทียบแนวคิดทางการเรียนการสอนศิลปศึกษา ตามสถานภาพของครูศิลปศึกษา พบว่า ครูศิลปศึกษามีแนวคิดไม่แตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบด้านเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการสอน แต่เมื่อเปรียบเทียบตามอายุ พบว่า มีแนวคิดในด้านกระบวนการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

เมื่อเปรียบเทียบแนวคิดทางการเรียนการสอนศิลปศึกษาของครูศิลปศึกษา ตามทฤษฎีการสอนศิลปศึกษา พบว่า ครูศิลปศึกษามีแนวคิดไม่แตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบตามระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการสอน แต่เมื่อพิจารณาตามเพศ และอายุ พบว่า มีแนวคิดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ต่อต้าน ธาวิเกษ (2537) การวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1

มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตและเปรียบเทียบปัญหาการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 1 ที่มีขนาดโรงเรียนแตกต่างกัน

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาศิลปะกับชีวิต สาขาทัศนศิลป์ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2537 จำนวน 106 คน จากโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 จำนวน 102 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ แบบมาตราส่วนประเมินค่า และแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว และการทดสอบค่า F

ผลการวิจัยพบว่า

1.สภาพของการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตในด้านการนำหลักสูตรไปใช้ วิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร ครูผู้สอนมีการปฏิบัติ

อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในด้านการนำหลักสูตรไปใช้และด้านการวัดผลและประเมินผล มีการปฏิบัติอยู่ในระดับค่อนข้างมาก

2.ปัญหาของการสอนวิชาศิลปะกับชีวิตในทุกด้าน ครูผู้สอนมีปัญหายุ่งยากในระดับมีปัญหาน้อย

3.การเปรียบเทียบความแตกต่างของปัญหาการสอนวิชาศิลปะกับชีวิต ระหว่างกลุ่มโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน โดยส่วนรวมพบว่าไม่มีปัญหาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่หากพิจารณาในรายด้าน ยังมีความแตกต่างกันในด้านวิธีการสอน และการวัดผลและประเมินผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.จากผลการวิจัยพบข้อเสนอแนะว่าสมควรแยกเนื้อหาทัศนศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์ ในรายวิชาศิลปะกับชีวิตออกจากกัน โดยปรับปรุงเนื้อหาและคาบเรียนให้เหมาะสม

ปาริชาติ วรมิตร (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการการนิเทศการสอนของครูศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความต้องการการนิเทศการสอนของครูศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ในด้านหลักสูตรด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยจำแนกเป็น 3 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาทัศนศิลป์ สาขาวิชาดนตรี สาขาวิชานาฏศิลป์ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสำรวจความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จำนวน 509 ฉบับ ได้รับคืนฉบับสมบูรณ์ จำนวน 433 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 85.07 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าตัวกลางเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำมาหาระดับความต้องการการนิเทศการสอนของครูศิลปศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า

ครูศิลปศึกษาในแต่ละสาขาวิชามีความต้องการการนิเทศการสอน อยู่ในระดับปานกลาง ในด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล

งานวิจัยต่างประเทศ

Katz Harriette (1994) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " Teachers Perception of their own Professional Development : Response to school art organization and cultural Institution partnership " การรับรู้ของครูเกี่ยวกับการพัฒนาเชิงวิชาชีพ ผลจากความร่วมมือของหน่วยงานทางศิลปะ วัฒนธรรมและโรงเรียน วัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ การศึกษาประเด็นและรูปแบบของการพัฒนาในเชิงวิชาชีพครูซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้านคือ

1. ทักษะเชิงเทคนิควิธี
2. การสะท้อนความคิด
3. การศึกษาค้นคว้า
4. การให้ความร่วมมือ

กลุ่มประชากรที่ใช้ในงานวิจัยได้แก่ ครูในมลรัฐนิวยอร์กที่เข้าร่วมโครงการ วิธิดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้ระยะเวลาในการวิจัย 2 ปี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการและการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องข้อมูลวิเคราะห์โดยการสรุปเป็นหัวข้อ ผลการวิจัยพบว่า ครูเปลี่ยนแปลงความคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอน เมื่อเวลาผ่านไปซึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของงานที่รับผิดชอบ และปฏิกริยาตอบรับของนักเรียนที่มีต่อวิธีการใหม่ๆ เมื่อพิจารณาประเด็นต่างๆตามรายการได้ผลการวิจัยพอสรุปได้ดังนี้

1. ทักษะเชิงเทคนิควิธี ครูรับรู้ศิลปะในแง่ของความเป็นศาสตร์ และใช้วิธีการแบบผสมผสานความรู้
2. การสะท้อนความคิด ครูตระหนักว่าวิธีการต่างๆที่บูรณาการศิลปะสู่หลักสูตรในภาพรวมและการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศของห้องเรียนจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจในตนเอง
3. การศึกษาค้นคว้า ครูประเมินโครงการและประเมินนักเรียนนอกจากนั้น ครูยังวางแผนและเขียนโครงการต่างๆอย่างต่อเนื่อง
4. การให้ความร่วมมือ ครูรับบทบาทใหม่ๆ นอกเหนือจากงานการเรียนการสอน เช่น ผู้นำการพัฒนาในขณะที่ยังคงไว้ซึ่งสภาพภาระหน้าที่การสอนโดยตรง

ลอรี (Lori Jayne, 1993) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " A study of early childhood educators understanding of the artistic process and of art education " เป็นการศึกษาเพื่อความเข้าใจขั้นตอนการสอนศิลปะศึกษาของครูที่สอนศิลปะเด็กโดยการเก็บข้อมูลโดยอาศัยการสัมภาษณ์

การอธิบายการรับรู้ความคิดเห็น ความเชื่อในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาโดยมีการศึกษาจาก 4 ตัวแปร คือ ประวัติของครูผู้สอน ความสามารถในการสร้างสรรค์ของครู ทัศนะทั่วไปเกี่ยวกับศิลปศึกษา ในการสอนศิลปศึกษาของครูผู้สอนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอนศิลปศึกษาจำนวน 20 คน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการสอนศิลปศึกษา โดยใช้ทัศนคติทางการสอนเป็นตัวจัดแบ่ง โดยการกระตุ้นให้ครูมีความคิดที่อิสระโดยศึกษาหาถึงความเฝือหาความรู้ จากการศึกษาคำให้รู้ว่า ครูผู้สอน มีความสนใจที่จะพัฒนาการสอน สร้างกิจกรรมศิลปศึกษาที่เหมาะสม กับวิธีการสอน ผลที่ได้ เหล่านี้จะนำไปพัฒนาการสอนต่อไปในอนาคต

ไรท์ (Wright 1986 : 2167A - 2168 A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " Arts Education in Secondary class rooms factors to what student learn " ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่างๆ ที่มีการเรียนการสอนในชั้นเรียน และผลกระทบต่างๆ ที่มีการเรียนการสอนในชั้นเรียนศิลปศึกษา ในการศึกษาวิจัยนี้ใช้ข้อมูลที่รวบรวมจากโครงการวิจัยแห่งชาติ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในโรงเรียน ตัวอย่างประชากรประกอบด้วย ชั้นเรียนศิลปศึกษา 122 ชั้นเรียน .ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 25 โรงเรียน ข้อมูลที่ได้เพิ่มเติมได้มาจากการสังเกต การเรียนการสอนในชั้นเรียนของครู และการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความแปรปรวนในการเรียนรู้ทางศิลปศึกษาในชั้นเรียนมี 4 ประการคือ ครูผู้สอน ผู้เรียน การมีผลกระทบและความสัมพันธ์ภายในชั้นเรียน และเนื้อหาของหลักสูตร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอแนะข้อควรปฏิบัติซึ่งได้จากผลการวิจัย ดังนี้คือ

1. ครูศิลปศึกษา จะต้องประสานงานและจัดการเรียนการสอน ในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ครูศิลปศึกษา จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง
3. ครูศิลปศึกษาจะต้องให้ความสนใจอย่างยิ่งต่อผลกระทบ และความสัมพันธ์ภายในชั้นเรียน
4. โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ควรจะมีห้องเรียนเฉพาะสำหรับการเรียนการสอนศิลปศึกษา
5. ในกลุ่มปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปศึกษา ควรเน้นการปฏิบัติการทางทัศนศิลป์

ฮอบสัน (Hopson ,1985) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " A Discriptive Study of the Problems and Concerns of Beginng Art Teacher " มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ

1. เพื่อจำแนกและบรรยายถึงสภาพปัญหาต่างๆ ของครูศิลปศึกษา ซึ่งเป็นครูบรรจุใหม่ ในรัฐเนบราสกา ไอโอวา มิสซูรี แคนซัส โคโลราโด ไวโอมิ่ง และรัฐเซาท์ดาโกตา ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการสอนตั้งแต่ 1-2 ปี เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาด้านการสอนศิลปศึกษา โดยจำแนกออกเป็น 8 ด้าน คือ

1.) การคุมชั้นเรียน 2.) ทักษะของครูต่อการจัดโปรแกรมการสอนศิลปศึกษา 3.) ด้านการสอน 4.) เครื่องอำนวยความสะดวก อุปกรณ์ และวัสดุเกี่ยวกับการสอน 5.) การจัดชั้นเรียนและการจัดการเรียนการสอน 6.) การวางแผนและการพัฒนาหลักสูตร 7.) การพัฒนาด้านอาชีพ 8.) การปรับปรุงและการพัฒนาการวัดผลและประเมินผล และผลสรุปของการวิจัยพบว่า

1. เกี่ยวกับอายุ กลุ่มครูที่มีอายุระหว่าง 40 -49 ปี ร้อยละ 21 มีปัญหาเกี่ยวกับเครื่องอำนวยความสะดวก อุปกรณ์ และวัสดุ กลุ่มครูที่มีอายุระหว่าง 20 - 29 ปี ประสบปัญหาด้านดังกล่าวร้อยละ 11 ส่วนครูที่มีอายุระหว่าง 30 -39 ปี ประสบปัญหาร้อยละ 14

2. เกี่ยวกับเพศ ครูที่เป็นเพศหญิงร้อยละ 14 จะมีปัญหาเกี่ยวกับเครื่องอำนวยความสะดวก อุปกรณ์ และวัสดุ ส่วนครูที่เป็นเพศชายพบว่าร้อยละ 7 ที่ประสบปัญหาด้านนี้

3. เกี่ยวกับประชากรของโรงเรียน พบว่าครูที่สอนหลายโรงเรียนในคราวเดียวกัน ร้อยละ 32 จะประสบปัญหาด้านการจัดห้องเรียน และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับครูที่สอนโรงเรียนเดียวจะประสบปัญหาน้อยกว่า และครูที่สอนในโรงเรียนที่จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 600 คนขึ้นไป พบว่าร้อยละ 28 จะประสบปัญหาด้านการคุมชั้นเรียน

เกี่ยวกับระดับชั้นที่สอน พบว่าครูที่สอนในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 22 จะประสบปัญหาในเรื่องการจัดชั้นเรียน และยังพบอีกว่าครูในระดับประถมศึกษาจะมีปัญหาสูงกว่าครูในระดับมัธยม และครูในระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายถึง 3 เท่า ส่วนปัญหาในการควบคุมชั้นเรียนพบว่าครูที่สอนในระดับมัธยมจะประสบปัญหาด้านนี้ ร้อยละ 29 ครูที่สอนในระดับประถมศึกษาประสบปัญหาร้อยละ 22 และครูที่ทำการสอนในระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลายจะประสบปัญหาด้านนี้ร้อยละ 15

แบลคเวลล์ (Blackwell , 1984) ทำการวิจัยเรื่อง " A Longitudinal Study of the long Term Effectiveness of A High School Visual Arts Program " ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาสัมฤทธิ์ผลระยะยาว (Longitudinal) ของโปรแกรมทัศนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ตัวอย่างประชากรประกอบด้วยผู้ที่จบการศึกษาจากโรงเรียนมัธยมดาคูลา (Dacula Highschool) รัฐจอร์เจีย ระหว่างปี 1971 -1982 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามผลของการวิจัยพบว่า

1. การสอนทัศนศิลป์ศึกษาสามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์จินตนาการและการแสดงออก
2. ทักษะทางศิลปะมีคุณค่าและมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของวัยรุ่น
3. การสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษา สามารถปลูกฝังพัฒนาการของความคิดเกี่ยวกับตนเองและการยอมรับตนเองของผู้เรียน
4. การสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ และมีความชื่นชมผลิตผลในการดูงานศิลปกรรม ในการสนับสนุนและซื้อผลงานศิลปกรรมในโอกาสต่อไป
5. การสอนวิชาทัศนศิลป์ศึกษามีอิทธิพลในการผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนและซื้อผลงานศิลปกรรมในโอกาสต่อไป

นาเปีย (Napier 1983:1669 - A) ได้ทำวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการสอนแบบบรรยายและปฏิบัติวิชาศิลปนิยมในวิทยาลัยศิลปศึกษา (The Effectiveness of Lecture and Studio Methods in Teaching College Art Appreciation) มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดประสิทธิภาพของการสอนแบบปฏิบัติและการสอนแบบบรรยายในวิชาศิลปนิยม กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ นักเรียน 102 คนที่แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 เรียนเนื้อหาวิชาด้วยการใช้สไลด์บรรยาย และการอภิปราย กลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 เรียนด้วยวิธีที่คล้ายคลึงกันและเสริมด้วยกิจกรรมปฏิบัติในห้องเรียนเครื่อง มือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบวัดทัศนคติ EAIAI (The eisner art information and attitude inventories) และ " The style preference test " เพื่อวัดทัศนคติและศึกษาถึงผลของการใช้วิธีสอนที่ต่างกัน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนและการทดสอบค่าที่ก่อน-หลังการทดสอบ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนพบว่านักเรียนทั้ง 3 กลุ่ม มีความรับรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนผลของการวัดทัศนคติ พบว่า กลุ่มที่มีทั้งการปฏิบัติและการบรรยายมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่กลุ่มบรรยายไม่มีความแตกต่างกัน กลุ่มที่มีทั้งการปฏิบัติและบรรยายชอบการทำงานด้านนามธรรมและการทำงานที่ไม่กำหนดวัตถุประสงค์มากกว่ากลุ่มบรรยาย